

YIL: 12 | SAYI: 58
Nisan 2021

Düşünce Dünyasında Türkiz

ULUSAL HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

100. YILINDA İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY

Yalçın SARIKAYA

Editörün Notu / *Editor's Note*

Hüseyin KALEMLİ

Sayı Editörünün Sunuşu / *Preface by Issue Editor*

İsmet TÜRKMEN & M. Ersagun DALAN

Mehmet Âkif Ersoy ve I. TBMM'deki Faaliyetleri (1920-1923)

Mehmet Âkif Ersoy and His Activities in the First Turkish Grand National Assembly

Hüseyin KALEMLİ

Özgürlük ve Bağımsızlığın Sembolü İstiklal Marşı

The Symbol of Freedom and Independence: The Turkish National Anthem

Erkan HİRİK

İstiklal Marşı'na Anlambilimsel Bir Bakış

A Semantic Overview of İstiklal Marşı

Ahmet Metehan ŞAHİN

Âkif'in Mektuplarında Âsım'ın Nesli

Generation of Âsım in the Letters of Akif

Mustafa KARATAŞ

İstiklal Marşı'nın Alfabe, Yazım ve Noktalama Özellikleri

Alphabetical, Orthographic and Punctuational Characteristics of İstiklal Marşı

Şamil YEŞİLYURT

Sanatın Gölgesinde Propaganda: Asım'ın Nesli Romanı

Propaganda In the Shadow of Art: Asım'ın Nesli Novel

TÜRK AKADEMİSİ

Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV)

www.tasav.org

DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TÜRKİZ

Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

Yıl/Year: 12 • Sayı/No: 58 • Nisan/April 2021

ISSN: 1309-601X

TASAV Adına Sahibi / Owner on behalf of TASAV

İsmail Faruk AKSU

Editör / Editor

Prof. Dr. Yalçın SARIKAYA

Sayı Editörü / Issue Editor

Doç. Dr. Hüseyin KALEMLİ

Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor

Konur Alp KOÇAK

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Savaş ÇEVİK

Doç. Dr. Celal TAŞDOĞAN

Dr. Kubilay KAVAK

Dr. Mehmet ŞAHİN

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Mehmet ALTUNKAYA	Doç. Dr. Alparslan A. BAŞARAN
Prof. Dr. Nevzat AYPEK	Doç. Dr. Mehmet EKİZ
Prof. Dr. Mehmet Emin ÇAĞIRAN	Doç. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA
Prof. Dr. Murat ÇETİNKAYA	Doç. Dr. Gökhan GÜNEYSU
Prof. Dr. Hilmi DEMİR	Doç. Dr. Ali GÜRSEL
Prof. Dr. Ruhi ERSOY	Doç. Dr. Hüseyin KALEMLİ
Prof. Dr. Mehmet GÜNAL	Doç. Dr. Hayri KESER
Prof. Dr. Erkan GÖKSU	Doç. Dr. Hasan Sencer PEKER
Prof. Dr. Yonca İLDEŞ	Doç. Dr. Göktuğ SÖNMEZ
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA	Doç. Dr. Yasin ŞEHİTOĞLU
Prof. Dr. Timuçin KODAMAN	Doç. Dr. M. Halit YILDIRIM
Prof. Dr. M. Hanifi MACİT	Doç. Dr. Erol TURAN
Prof. Dr. Ahmet Bedri ÖZER	Dr. Atila BEDİR
Prof. Dr. Yusuf SARINAY	Dr. Mahmut ÇİTİL
Prof. Dr. Okan TAŞAR	Dr. Hasan EŞİCİ
Prof. Dr. İlyas TOPSAKAL	Dr. Cemil Doğaç İPEK
Prof. Dr. Turgay UZUN	Dr. Kürşat KORKMAZ
Doç. Dr. Birol AKGÜL	Dr. Tuğrul KORKMAZ
Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU	Dr. Hatice MUMYAKMAZ

DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TÜRKİZ

Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

Düşünce Dünyasında Türkiz, Türk Akademisi Siyasî Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV) tarafından hazırlanıp Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında olmak üzere yılda üç kez yayınlanan ve ulusal hakemli bir dergidir.

Düşünce Dünyasında Türkiz, bilimsel danışman kurulunda ve yayın kurulunda bulundurduğu farklı disiplinlere mensup akademisyenler ile bilimsel nitelik ve yenilikten ödün vermeyen saygın bir akademik dergi olarak İngilizce ve Türkçe makalelere ve kitap tahlillerine yer vermektedir.

Düşünce Dünyasında Türkiz; siyasî, sosyal ve ekonomik politikaların belirlenmesine, mevcut politikaların bilimsel veriler ışığında tahlil edilerek geliştirilmesine ve önemli sorunların çözümüne yönelik politika önerilerinin ortaya konmasına öncelik atfetmekte, disiplinler-arası araştırmaları teşvik etmektedir.

Sosyal bilimlerin birçok alanında hazırlanacak araştırmalara yer veren *Düşünce Dünyasında Türkiz*, bilimselliğin ilk şartı olan nesnelliği temel yayın ilkelerinden biri olarak kabul eder. Dolayısıyla dergimize yayınlanmak üzere gönderilen tüm yazılar, tarafsız hakemler tarafından en hızlı şekilde gözden geçirilir ve uygun görülmesi hâlinde telif ücretleri yazarına ödenmek kaydıyla basılı ve elektronik ortamda yayınlanır.

About the Journal

Düşünce Dünyasında TÜRKİZ is a peer-reviewed journal on social sciences published quarterly by TASAV, a non-profit think-tank based in Ankara, Turkey. The editorial board has the authority to decide which papers comply with the rules and principles of academic writing and qualified for publication in the journal. Each paper submitted for publication is subject to review of at least two undisclosed referees. Having a paper published in this journal does not require any payment to TASAV.

İletişim / Contact

29 Ekim Caddesi 2654. Sokak No: 1 Gölbaşı-Ankara/Türkiye

Tel: +90 312 460 1779 • Faks: +90 312 460 1789

www.tasav.org • iletisim@tasav.org • turkiz.dergi@tasav.org

Tasarım, Dizgi ve Baskı / Design and Printing

Vega Basım Hizmetleri • Sertifika No: 43714

Korkutreis Mahallesi Lale Caddesi No: 21/A Ankara/Türkiye

Tel: +90 312 230 0723

Baskı tarihi / Published in: Nisan/April 2021

İÇİNDEKİLER

Yalçın SARIKAYA Editörün Notu <i>Editor's Note</i>	7
Hüseyin KALEMLİ Sayı Editörünün Sunuşu <i>Preface by Issue Editor</i>	9
İsmet TÜRKMEN & M. Ersagun DALAN Mehmet Âkif Ersoy ve I. TBMM'deki Faaliyetleri (1920-1923) <i>Mehmet Âkif Ersoy and His Activities in the First Turkish Grand National Assembly</i>	11
Hüseyin KALEMLİ Özgürlük ve Bağımsızlığın Sembolü İstiklal Marşı <i>The Symbol of Freedom and Independence: The Turkish National Anthem</i>	49
Erkan HİRİK İstiklal Marşı'na Anlambilimsel Bir Bakış <i>A Semantic Overview of İstiklal Marşı</i>	103
Ahmet Metehan ŞAHİN Âkif'in Mektuplarında Âsım'ın Nesli <i>Generation of Âsım in the Letters of Akif</i>	129
Mustafa KARATAŞ İstiklal Marşı'nın Alfabe, Yazım ve Noktalama Özellikleri <i>Alphabetical, Orthographic and Punctuational Characteristics of İstiklal Marşı</i>	147
Şamil YEŞİLYURT Sanatın Gölgesinde Propaganda: Asım'ın Nesli Romanı <i>Propaganda In The Shadow of Art: Asım'ın Nesli Novel</i>	215

EDİTÖRÜN NOTU

Değerli okurlar,

Türk İstiklal Marşı'nın 12 Mart 1921 tarihinde Meclis kararıyla kabul edilmesinin 100. Yılı münasebetiyle 2021 yılı "Mehmet Akif ve İstiklal Marşı Yılı" olarak kabul edilmiştir. Düşünce Dünyasında Türkiz Dergisi olarak; bu durumu, hem merhum Mehmet Akif Ersoy'u anmak hem de onun muhteşem eseri İstiklal marşını yeniden anlamak için vesileye dönüştürmeyi vazife saydık. Muhakkak ki, sadece İstiklal Marşı'nın anlaşılması dahi basit bir mesele değildir. 100 yıldır şeref ve gururla okunan ve ezberlenen bu marş başka milletlerde de olan millî marşların pek azında görülebilecek yüksek ruha, söz kuvvetine, şiiriye sahiptir. Her mısraında adeta sırlar bulunan bu esere ilişkin olarak Mustafa Kemal Atatürk'e sorulduğunda, onun en çok "Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriye; Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!" mısralarını sevdiğini söylemiştir.

Mehmet Akif ismi tabii olarak hep İstiklal Marşı ile birlikte anılsa da, onun şairliği bu büyük şaheserden ibaret olmadığı gibi hayatı da şairlikten ibaret değildir. Öğretmenlik, memuriyet, ilim adamlığı, milletvekilliği içeren, fedakârlıklar ve çeşitli zorluklarla dolu hayatının değişmeyen ölçüsü, vatana ve millete hizmet olmuştur.

Mehmet Akif; II. Abdülhamit dönemi, I. ve II. Meşrutiyet'in ilanı, İttihat ve Terakki'nin kuruluşu ve iktidara gelişi, imparatorluğun çöküşü, Balkan savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Sevr Antlaşması, Mondros Ateşkes Antlaşması, Millî Mücadele, Lozan Antlaşması, Cumhuriyetin ilanı, batılılaşma ve modernleşme çabaları gibi önemli gelişmelere tanık olmuş kısmen bu gelişmelere yön verenler arasında bulunmuştur.

Onun fikir dünyasında mensubu olmaktan şeref duyduğu Türk milletinin geleceği yanında İslâm dünyasının içinde bulunduğu bitap durum, insanlığın istikameti gibi meseleler de esaslı yere sahip olmuştur. II. Meşrutiyet ile birlikte başlayan hürriyet ortamında yayınlanmaya başlayan Sırat-ı Müstakim'den sonra da Sebilürreşad'ın

başyazarı olarak yazı ve şiirleriyle memleketin kurtuluşuna çare arayan insanlar içinde özel bir teşkil etmiştir. Misak-ı Millî'ye işaret veren Çanakkale Muharebeleri'ni ondan daha iyi tasvir eden de orduya ondan çok şevk verebilen de olmadı. Beyrut'tan Makedonya'ya, Halep'ten Kahire'ye ve Necd'e Osmanlı coğrafyasını karış karış gezip çalışan Akif, Millî Mücadelede de vilayetleri dolaşıp o çok etkili hitabetiyle milleti İstiklal Harbi'ne çağırmıştır. Balıkesir Zağanos Paşa Camii hitabı, Kastamonu'daki faaliyeti hatırlarda yer etse de Eskişehir, Konya, Burdur, Sandıklı, Dinar, Afyon, Antalya çevrelerinde aynı ruh ve kuvvetle mücadele etmiştir.

Mısraları atasözü gibi nesillerdir yaşatılan, hayatı boyunca mütevazı olsa da kelimenin tam anlamıyla olağanüstü bir şair ve düşünür olan Mehmet Akif Ersoy'u ve İstiklal Marşı'nı konu edinen dergimizin bu özel sayısının "Sayı Editörlüğü" görevini Doç. Dr. Hüseyin Kalemli yapmıştır.

Düşünce Dünyasında Türkiz dergisi olarak Doç. Dr. Hüseyin Kalemli'ye yoğun emeği ve ortaya çıkan bu çalışma sebebiyle, akademik çalışmalarını dergimizde yayınlanmak üzere bizlere gönderen değerli araştırmacılara ve yayın hakemlerine teşekkür ederiz.

Gelecek nesillerin İstiklal Marşı'nın yazıldığı şartlar ve bu şartlardan kurtuluş tarihimizi idrakine vesile olması dileğiyle 58. sayımızı siz okurlarla paylaşmaktan mutluluk duyarız.

Prof. Dr. Yalçın SARIKAYA

Editör

SUNUŞ

2021 yılının “Mehmet Akif ve İstiklal Marşı yılı” olarak kabul edilmesi münasebetiyle, *Düşünce Dünyasında Türkiz* dergisinin Nisan 2021 tarihli 58’inci sayısı TASAV yönetiminin çok isabetli bir kararıyla “İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy” temasına ayrılmıştı. Bu tema çerçevesinde konuya farklı açılardan yaklaşan yazıların yer aldığı bu sayının editörlüğünün şahsımdan istenmesinden büyük memnuniyet duyduğumu ifade etmek isterim.

Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN ve Doktorant Mustafa Ersagun DALAN, “Mehmet Âkif Ersoy ve I. TBMM’deki Faaliyetleri (1920-1923)” başlıklı yazılarında, Mehmet Akif Ersoy’un fikir dünyasını ve düşünce iklimini besleyen yaşam koşulları hakkında ana hatlarıyla bilgi vermekle birlikte özellikle 23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılmasından sonra Burdur Mebusu olarak yapmış olduğu siyasî faaliyetler üzerinde durmuşlardır. Konuyu siyasî faaliyetler noktasında etraflı bir şekilde ele almışlardır.

Doç. Dr. Hüseyin KALEMLİ, “Özgürlük ve Bağımsızlığın Sembolü İstiklal Marşı” başlıklı yazısında, millî marşların öneminden ve kabulünün 100. yıldönümü içerisinde bulunulmasından hareketle İstiklal Marşı’nın hangi koşullar içerisinde yazıldığı, Türkiye Büyük Millet Meclisinde kaç görüşmede ne şekilde ele alınarak millî marş olarak kabul edildiği üzerinde durmuştur. Ayrıca marşın besteletilmesi sürecini ele alarak anlatmıştır.

Öğr. Gör. Ahmet Metehan ŞAHİN, “Âkif’in Mektuplarında Âsım’ın Nesli” başlıklı yazısında, Mehmet Akif Ersoy’un eş, dost ve akrabalarına gönderdiği hususi mektupların edebiyat tarihi açısından önemini ele almış, *Safahat’ın altıncı bölümünde yer alan Çanakkale Şehitlerine şiirinde Asım’ın Nesli* diye idealize ettiği gençliğe dair düşünceleri noktasında Akif’in mektuplarını irdelemiştir. Mektupları bu doğrultuda incelemeye tabi tutmuştur.

Doç. Dr. Erkan HİRİK, "İstiklal Marşı'na Anlambilimsel Bir Bakış" başlıklı yazısında, İstiklal Marşı'nı anlambilim çerçevesinde ele almış ve eserdeki her bir bölümü kip/kiplik temelli bir anlam çözümlemesiyle incelemiştir. Bu şekilde metnin derin yapısını ortaya koymaya çalışmıştır. İstiklal Marşı'nın millî kimlik inşasında işlevlerinin belirlenmesi üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Konuya genel olarak dil-bilimsel açıdan yaklaşmıştır.

Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ, "İstiklal Marşı'nın Alfabe, Yazım ve Noktalama Özellikleri" başlıklı yazısında, "Türk milletinin istiklal şiiri" olarak nitelendirdiği İstiklal Marşı'nın, öncelikle bir dil ürünü, edebi bir metin ve şiir olduğunu, bu nedenle de bu eserin edebi ve manevi değeri ile birlikte bir metin olarak incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Karataş, bu düşünceden hareketle, İstiklal Marşı'nın yayımlandığı alfabeler (Arap ve Latin), bu alfabelerle yayımlanan metinlerde uygulanan yazım kurallarını ve kullanılan noktalama işaretlerini Oğuz yazı dili geleneği içerisinde ve karşılaştırmalı olarak incelemiştir.

Doç. Dr. Şamil YEŞİLYURT, "Sanatın Gölgesinde Propaganda: Asım'ın Nesli Romanı" başlıklı yazısında, sanat estetik ve propaganda bağlamında Mücahit Koca tarafından kaleme alınan Asım'ın Nesli romanını değerlendirmiştir. Edebi eserlerin çok katmanlı yapısı içerisinde pek çok unsuru barındırmasının olağan bir sanatçı tavrı olduğunu belirterek inceleme konusu yapılan eserin bu kaygının ötesinde sanat eserini propaganda maksatlı kullandığını ifade etmiştir.

Tüm bu özgün çalışmaların, Mehmet Akif Ersoy'un ve ona İstiklal Marşı'nı yazdıran tarihî şartların daha iyi anlaşılmasına katkı sunması temennisiyle, iyi okumalar diliyorum.

Doç. Dr. Hüseyin KALEMLİ
Sayı Editörü

İSTİKLAL MARŞI'NIN ALFABE, YAZIM VE NOKTALAMA ÖZELLİKLERİ

Mustafa KARATAŞ

Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
mustafakaratas@nevsehir.edu.tr

Özet

Bir milleti oluşturan kültür öğelerinin başında dil ve o dille üretilmiş sözlü ve yazılı eserler gelir. Bu eserler, sadece üreticilerinin (şair, yazar vd.) duygu ve düşünce dünyalarını değil, aynı zamanda bir parçası oldukları toplumun belleğinde iz bırakmış çeşitli olay veya olguları yansıtır. Ancak sahip olduğu tüm anlamlarla birlikte bir eser, öncelikle yazılı veya sözlü olarak ifade edilmiş bir metindir. İşte bu metinler, üretildiği dilin alfabesiyle ve yazım-noktalama kurallarıyla yazıya geçirilir. Bu nedenle, bir yazılı eserin incelenmesi, öncelikle üretildiği yazı dili geleneğinin incelenmesi anlamına gelir.

Türk milleti için bir eserden öte anlamlar taşıyan İstiklal Marşı da öncelikli olarak yazılı bir metin ve şiirdir. Türk milletinin "istiklal şiiri" niteliğini taşıyan ve Mehmet Akif Ersoy tarafından Arap harfleriyle yazılarak "Kahraman ordumuza" ithaf edilen İstiklal Marşı, ilk olarak dönemin gazete ve dergilerinde Arap harfleriyle, Harf Devrimi'nden sonra ise çeşitli yayınlarda ve ders kitaplarında Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmıştır. Bu nedenle, metnin alfabe, yazım ve noktalama açısından dikkat çekici özellikleri, yayımlanan metinler arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

İstiklal Marşı, bu çalışmada, Arap alfabesi ve Latin esaslı Türk alfabesi ile yayımlanan bir metin olarak yazım ve noktalama özelliklerine göre incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Millî Marş, Türkçe, Yazım ve Noktalama

Abstract

Language, together with the oral and written works produced within that language, is the foremost cultural signifier of a nation. These

works reflect not only the world of their producers' (poets, writers etc.) personal feelings and thoughts but also diverse events and phenomena that leave a mark on the memory of the society to which they belong. A work, however, with all the meanings it may have, is primarily a text, expressed orally or in writing. Texts are put down to pen in the alphabet of the language in which they are produced and are bound by the orthographic and punctuational rules of that language. Therefore, the examination of a written work actually means the examination of the tradition of the written language in which it was produced.

"The Independence Anthem", which is the national anthem of Turkey, which means more than simply being a literary work for Turkish nation, is principally a written text as a poem. The anthem, which is in effect the Turkish nation's "poem of independence" and which was written by Mehmet Akif Ersoy in Arabic letters and dedicated by him to "Our heroic army", is first printed in Arabic letters in the periodicals of the era. After the Language Reform, it was published in Latin based Turkish alphabet in various publications and schoolbooks. Consequently, its versions display remarkable differences with respect to the alphabet, orthography and punctuation.

This study examines the "Independence Anthem", which has been studied from various aspects so far, as a text both published in Arabic letters and in Latin based Turkish alphabet, by focusing on its orthographic and punctuational characteristics.

Keywords: İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, National Anthem, Turkish Language, Orthography and Punctuation

Giriş

Sözlük anlamı, "Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus" (GTS)¹ olan *millet*, ortak bir dil etrafında kümelenerek aynı tarihi, coğrafyayı, duyguları maddi ve manevi kültürü, ekonomik çıkarları paylaşan ve birlikte yaşama inancına ve

¹ Güncel Türkçe Sözlük (TDK): sozluk.gov.tr

isteğine sahip toplumsal yapıdır.² Bu toplumsal yapıyı bir arada tutan değerler sistemine *kültür* adı verilir. "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin." biçiminde tanımlanan (GTS) *kültürü* oluşturan temel değerler dil, edebiyat, tarih, güzel sanatlar (resim, müzik, mimarî vb.) örf ve âdet, hukuk sistemi, halk bilgisi (folklor), halk inancı, ahlak anlayışı, dünya görüşü, gelenek ve göreneklerdir. Dolayısıyla, bir milleti oluşturan insanların tarihleri boyunca ürettikleri her türlü maddi ve manevi unsurlardan oluşan yapı, o milletin kültürünü oluşturur.

Bir milleti oluşturan kültür öğelerinin başında dil ve o dille üretilmiş sözlü, yazılı eserler gelir. Bu eserler, onu üretenlerin (şair, yazar, bilim insanı, sanatçı vd.) içinde buldukları toplumun bir parçası olarak duygu ve düşünce dünyalarını dile getirirken aynı zamanda o toplumun da değer yargılarını ifade etmiş olur. Böylece sözlü veya yazılı olarak dile getirilmiş eserler, dilleri aracılığıyla sadece üretenin değil, aynı zamanda o toplumun da belleğinde iz bırakmış çeşitli olay veya olguları yansıtır. Bu durum, içerdiği ve yansıttığı tüm anlamlara rağmen bu eserlerin öncelikli olarak birer sözlü veya yazılı metin oldukları gerçeğini değiştirmez. Dolayısıyla üretilmiş her eser, sesle oluşturulmuş bir dil ürünüdür ve üretildiği dilin alfabesiyle, yazım-noktalama kurallarıyla yazıya geçirilir. Bu nedenle, bir yazılı eserin incelenmesi, öncelikle üretildiği yazı dili geleneğinin incelenmesi anlamına gelir.

Türk milleti için yazılı bir metin olmakla birlikte bir metinden öte anlamlar taşıyan eserlerden biri de İstiklal Marşı'dır. Günümüzde varlığını sürdüren bağımsız Türk devletlerinden Türkiye

---

² Dil merkeze alınarak yapılan bu tanıma göre *Türk milleti* ifadesi, en genel anlamıyla, ana dili tüm değişkeleri (varyant) de dâhil olmak üzere Türkçe olan geçmişten günümüze bütün Türkleri ifade etmektedir.

Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin millî marşı olan İstiklal Marşı, Erkân-ı Harbiye Riyâseti'nin³ "millî marş" talebi üzerine başlatılan çalışmalar ("müsabaka" düzenlenmesi, bazı eserlerin belirlenmesi, tartışmalar, yazışmalar, görüşmeler vd.) sürecinde Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınmış ve 12 Mart 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisinde "millî marş" olarak kabul edilmiştir.

Mehmet Akif Ersoy tarafından "Kahraman ordumuza" ithaf edilen ve kendisine değil, Türk milletine ait olduğunu söylenerek *Safahat* adlı şiir kitabına dahi alınmayan bu eser, çok farklı açılardan incelenmiş, değerlendirilmiş ve birçok çalışmanın konusu olmuştur.⁴ Bu özelliğiyle Türklük biliminde üzerinde en çok çalışma yapılmış eserlerden biridir.

İlk sözcüğünden (*İstiklal Marşı*) son sözcüğüne (*Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklal.*) kadar Türk milletinin "istiklal"ine adanmış bu eser (Okay 2010: 72-74), *İstiklal Marşı* adını taşısa da⁵ içerdiği ve işaret ettiği tüm değerler sistemi ve anlam dünyası ile birlikte öncelikle bir dil ürünü, edebi metin ve şiirdir.

Dil, öncelikle sözlü bir iletişim sistemidir ve soyut, somut bütün varlıkların ve kavramların seslerle kodlanarak adlandırılmasıyla başlayan bir süreçtir. Dilin "*kavramları belirten bir göstergeler dizgesi (sistemi)*" şeklinde tanımlanması (Saussure 1998: 45-46) da dilin (dil göstergesinin) *göndergenin* (nesne/varlık) sözlü veya yazılı olarak ifade edilen adından (*gösteren*) ve onun zihindeki kavramından (*gösterilen*) oluştuğu görüşüne dayanmaktadır. Saussure'ye göre, ses ve anlamdan oluşan bir dil göstergesi "*bir isimle bir eşyayı*

³ Genel Kurmay Başkanlığı

⁴ Bu çalışmalar hakkında bilgi için bk. Bilgin 2009, Okay 2010: 37-40.

⁵ Mehmet Akif Ersoy, kaleme aldığı "şiir"ine, Maarif Vekâleti'nden Hâkimiyet-i Milliye gazetesine 25 Ekim 1920 tarihinde verilen "Türk şairlerinin nazar-ı dikkatine" başlıklı ilandaki "Milletimizin dâhili harici istiklali uğrunda girişmiş olduğu mücadelatı ifade ve terennüm için bir istiklal marşı, müsabakaya vaz' edilmiştir." cümlesinde geçen "istiklal marşı" adını koymuştur. Diğer bir ifadeyle "millî marş"ın adı, ilgi çekici bir biçimde baştan "İstiklal Marşı" olarak belirlenmiştir.

(nesne/varlık) birleştirmez, zihni bir kavramla bir ses imajını birleştirir." (1998: 106-107). Buna göre sözlü ya da yazılı bir eser, yazarının, zihnindeki kavramları sahip olduğu ana dilinin sesleriyle ve o bu seslerin de o dil için belirlenmiş harflerle kodlayarak ifade etmesiyle oluşur.

Bu çalışmada İstiklal Marşı, bir metin olarak değerlendirilmiş, yazıldığı ve basıldığı Arap ve Latin esaslı Türk alfabeleri üzerinden yazım ve noktalama özellikleri incelenmiş, eldeki yayınlar yazım ve noktalama açısından karşılaştırılarak farklılıklarına değinilmiş ve yazım-noktalama açısından doğru olduğu düşünülen bir metin önerilmiştir.

İstiklal Marşı'nın Yayınlandığı Alfabeler

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurtuluş ve kuruluş mücadelesinin adı olan "Millî Mücadele" aynı zamanda İstiklal Marşı'nın ortaya çıkmasını hazırlayan şartları da oluşturan bir süreçtir. İstiklal Marşı, bu Türk milleti için "olmak ya da olmamak" meselesi olan olağanüstü süreci, "... o dönem Türk toplumunun gözüyle kavrayış, algılayış ve yorumlayışını ifade eder. Millî Mücadele'nin niçin ve nasıl yapıldığını, kısacası felsefesinin özünü ortaya koyar; o özü şiir diliyle anlatır." (Duymaz 2009: 2).

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile İttifak Devletlerinin 1. Dünya Savaşı'nı kaybetmeleri sonrasında birçok Türk şehrinin İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmesi üzerine 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a giderek başlattığı Milli Mücadele'nin vatanın her karış toprağında devam ettiği bu süreçte, Garp Cephesi Kurmay Başkanı İsmet Paşa Maarif Vekili Rıza Nur'a "askerlerimizi milli heyecanla coşturacak" bir "marş" talebinde bulunmuştur. Bunun üzerine 25 Ekim 1920'de Hâkimiyetilliyede yayımlanan yazıyla⁶

---

⁶ "Türk şairlerinin nazar-ı dikkatine
Maarif Vekâletinden:

bir “müsabaka” düzenlendiği açıklanmıştır. Müsabakaya 724 eser katılmıştır.⁷ Bir “müsabaka” olması ve seçilecek eser için ödül verilecek olması nedenleriyle yarışmaya katılmayan Akif, dönemin Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi'nin araya girmesi ve “müsabaka şeklinin kalkması ve kazandığı takdirde “500 lira mükâfat”ın bir hayır kurumuna verilmesinin kabulü” sonucunda⁸ marşı yazmayı kabul etmiştir (Akay 2010: 47-69, Çetin 2013: 15-18, Duymaz 2009: 5-32).

Akif'in teklifi kabul etmesi ve eserin yazımının tamamlanmasıyla (7 Şubat 1921), İstiklal Marşı Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine girmiş ve görüşülmeye başlamıştır (26 Şubat 1921). İstiklal Marşı, Meclisin gündemine ilk olarak 26.02.1337/1921, ikinci kez

---

Milletimizin dâhili harici istiklali uğrunda girişmiş olduğu mücadelâti ifade ve terennüm için bir İstiklâl Marşı, müsabakaya vaz' edilmiştir. Hür ve meşgul memleketlerimizdeki bütün erbab-ı kalemi hizmete davet ederiz. İthaf olunacak asar içinden biri iki ay sonra yani 23 Kânun-ı evvel 336 da Maarif Vekâleti nezdinde bir heyet-i edebîye tarafından intihab olunacaktır. İntihab olunacak eserin yalnız güftesi için beş yüz lira mükâfat vardır. Yine lâakal beş yüz lira tahsis edilecek olan beste için bilahare ayrıca müsabaka açılacaktır. Bütün müracaatlar Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Maarif Vekâletine yapılacaktır.” (Hâkimiyet-i Milliye 25 Ekim 1920, Kumbuzoğlu 2021: 211).

⁷ Bazı kaynaklarda 724 net sayı verilmesine rağmen (ör. Duymaz 2009: 30, Okay, Andı 2010: 47), Çetin'e göre bu sayı kesin olarak belli değildir (2013: 18). Bununla birlikte TBMM tarafından yayımlanan bir çalışmada da bu sayı 724 olarak verilmiştir (Turinay 2020: 49).

⁸ “Maarif Vekâletince müsâbakaya konulan (İstiklâl Marşı) için dâhilde ve hâriçte bütün şâirlerimize ilân sûretiyle müracaat edilmişti. Müsâbakada birinciliği ihrâz edecek zâta (500) lira mükâfât-ı nakdiye verilmesi de tekrâr etmişti. Marşın mükâfat ile yazılmasına öteden beri taraftar olmayan başmuharririmiz İslâm şâir-i muhteremi Mehmed Âkif Beyefendi hazretleri kendisine vuku bulan müracaatlara karşı bu endîşe-i hamiyetini izhar etmiş ve nihâyet bu cihet o necip arzusuna muvâfık bir surette halledilmek şartıyla 468 numaralı nüshamızda münderic marşı yazmış ve Vekâlet-i müşârunileyhâya takdim eylemişti.

Milletimizin ve bütün İslâm âleminin giriştiği istiklâl mücadelesini pek belîğ ve canlı bir surette tasvir ve terennüm eden muhterem üstadımız Mehmed Âkif Beyefendi'nin mezkûr marşı, diğer marşlarla birlikte Büyük Millet Meclisinin geçenki müzâkeresinde mevzu-i bahs olarak, ittifaka yakın bir ekseriyet-i azîme ile ve pek sürekli alkışlarla kabul edilmiş ve ba'de'l-kabul Maarif Vekil-i muhteremi Hamdullah Subhi Beyefendi tarafından Meclis kürsüsünde okunarak Meclis yine büyük bir takdir ve alkış tufanlarıyla dolmuştur. İstiklâl Marşı için muhassas (500) lira Mehmed Âkif Beyefendi tarafından fakir çocuk ve kadınlara örgü öğretmek, bir maişet temin etmek emel-i hayrperveriyle teşekkül etmek üzere olan Dâru'l-Mesâî'ye teberru olunmuştur. Öteden beri hayatını içtimâî, dînî tekemmülâtımıza hasır ile bu vâdide millete lâyemût ve pek kıymetli şiiirler, eserler ihda eylemiş olan müşârunileyh hakkında Büyük Millet Meclisinin gösterdiği takdîrât-ı kadir-şinâsâneye teşekkürler eder ve ayın-i ilâhî ile yakında tam bir halâs ve istiklâl zamanlarının hulûlünü temenni eyleriz.” (Sebilürreşad 21.03.1921: 38, Kumbuzoğlu 2021: 266-267).

01.03.1337/1921 ve son olarak 12.03.1337/1921 tarihinde gelmiştir (Duyamaz 2009: 30-50). Konuyla ilgili yapılan görüşmeler ve tartışmalar sonucunda İstiklal Marşı Meclis tarafından 12.03.1137/1921 tarihinde resmen "İstiklal Marşı" olarak kabul edilmiştir. Bu kabul 108 numaralı kararla ilan edilmiştir (Kumbuzoğlu 2021: 255).

Şiirin birçok dizesinin Milli Mücadele Dönemi'nin çetin şartlarında yazıldığı söylenmiş (Okay 2010: 76) olmakla birlikte Akif'in, eseri yazmayı kabul ettikten sonra ilk iki gün tam bir *istiğrak*⁹ hâlinde olmak üzere; Meclis'te, Tacettin Dergâhı'nda, Hâkimiyet-i Milliye gazetesi idarehanesinde, evde, sokakta, camide, uyurken, yürürken, yemek yerken kâğıtlara, defterlere ve hatta Dergâh'ın duvarına hep İstiklal Marşı'nı yazmakla meşgul olduğu ve çok kısa bir süre içerisinde eserini tamamladığı bilinmektedir (7 Şubat 1921).

İstiklal Marşı'nın tamamlanmasının ardından yayımlanma süreci ise şu şekilde olmuştur: İlk olarak 17 Şubat 1921'de Ankara'da Sebilürreşat dergisinde yayımlanan İstiklal Marşı (Sebilürreşad 17 Şubat 1921: 1), aynı gün (17 Şubat 1921) Hâkimiyetimilliye gazetesinin 111. sayısında da yer almıştır (17 Şubat 1921: 1). Daha sonra Akif'in "özel bir sevgi beslediği" Kastamonu'daki Açıksöz gazetesinin 21 Şubat 1921 tarihli 123. sayısında yayımlanmıştır. Son yayınından 12 gün sonra İstiklal Marşı, Konya'da çıkarılan Öğüt gazetesinin 29 Şubat 1921 tarihli sayısında yayımlanmıştır¹⁰ (Sarıhan 2002: 36).

12 Mart 1921 günü öğleden sonra saat 16.45'te başlayan TBMM Altıncı İctima İkinci Celse'de Mehmet Akif'in yazdığı şiir İstiklal Marşı olarak kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi 1921: 86-93).

Hâkimiyetimilliye gazetesinin 13 Mart 1921 tarihli 131. sayısında (s. 2) şiirin "İstiklal Marşı" olarak kabul edildiği Meclis görüşmeleri,

⁹ Ar. (< gark): "1. Gark olma, derine dalma, içine gömülme, dalınç. 2. Tas. Zikir sırasında kalbi dünya işlerinden arındırarak Hakk'a bağlanma, 3. Ed. Aşırı övgü, gulüv." (Parlatır 2012: 774)

¹⁰ Sarıhan bu tarihle ilgili şu dipnotu (37.) düşmüştür: "1921 yılının şubat ayı 28 çekmektedir. Gazete 1 mart tarihli sayısına yanlışlıkla 29 şubat yazmış olmalıdır." (2002: 36).

14 Mart 1921 tarihli 132. sayısında (s. 2) ise İstiklal Marşı'nın tamamı yayımlanmıştır.

“İstiklal Marşı” olarak kabul edilen metin, TBMM hükûmetinin resmî gazetesi olan Cerideiresmiye'nin 21 Mart 1921 tarihli 7. sayısında yayımlanmış ve böylece metin resmî bir nitelik kazanmıştır. Açıksöz gazetesinin 21 Mart 1921 tarihli 138. sayısında (s. 2) da İstiklal Marşı'nın resmen Meclis tarafından kabul edildiği duyurulmuştur.

İstiklal Marşı'nın kabulü İstanbul basınında da yer almıştır. İstanbul'da 21 Nisan 1921'de yayımlanan Servetifünun dergisinde (S. 1468: 134) İstiklal Marşı'nın tamamının basıldığı görülmektedir.

İstanbul basınından *Yarın* adlı derginin 17 Kasım 1921 tarihli 6. sayısında metnin ilk dörtlüğünün 1, 2 ve 4. dizeleri Ali Rıfat Bey'in notaları ile basılmıştır (Sarıhan 2002: 60). Ayrıca yine İstanbul'da yayımlanan *Karagöz* adlı mizah gazetesinin 5 Temmuz 1922 tarihli sayısında İstiklal Marşı karikatürlere de yansımıştır (Sarıhan 2002: 62).

Bu gazetelerin dışında, İstiklal Marşı'nın İstanbul'da 1921'de, dört sayfalık kalın bir kâğıda basıldığı da bilinmektedir (Sarıhan 2002: 60). Bu baskının birinci sayfasında üstte “Ayyıldız”, sonra “Mehmet Akif” ve “İstiklal Marşı”, altta ise “Tevzi Mahalli Hilmi Kitaphanesi” ifadeleri yer almaktadır.

Ankara ve İstanbul dışında da Anadolu'nun çeşitli yerlerinde İstiklal Marşı'nın yayımlandığı görülmüştür: Yeni Giresun gazetesinden alıntı yapıldığı kaydedilerek 26 Mart 1921 tarihli Gayeimilliyeye gazetesinde de metin yayımlanmıştır (26 Mart 1921: 1, Aslan, Toker 2009, Sarıhan 2002: 60). Buna göre İstiklal Marşı'nın Yeni Giresun'da 26 Mart'tan daha önceki günlerde yayımlanmış olması gerekir.

Bursa'da çıkan *Arkadaş* gazetesinde de 13 Eylül 1922'deki sayısında İstiklal Marşı'nın beşinci dörtlüğünün ikişer dize hâlinde başlığının iki tarafına konduğu görülmektedir (Sarıhan 2002: 60).

İstiklal Marşı'nın sadece gazete ve dergilerde değil, kartpostallara da basıldığı görülmektedir. 1922 tarihinde basılan "Eskişehir Hatırası" kartpostalında İstiklal Marşı'nın birinci kıtası, "Güzel Edirne" kartpostalında ikinci kıtası (Özgül, O. vd. 2021: 219), "Kütahya Hatırası" kartpostalında üçüncü kıtası, "Uşak Hatırası" kartpostalında dördüncü kıtası (Özgül, O. vd. 2021: 269), "Yeşil Bursa" kartpostalında beşinci kıtası, "Balıkesir Hatırası" kartpostalında altıncı kıtası (Özgül, O. vd. 2021: 293), "Güzel Aydın Hatırası" kartpostalında yedinci kıtası, "Güzel İzmir" kartpostalında sekizinci kıtası (Özgül, O. vd. 2021: 297), "Güzel İstanbul" kartpostalında dokuzuncu kıtası, "Yâdigâr-ı Misak-ı Milli" kartpostalında da onuncu kıtası (Özgül, O. vd. 2021: 311) yer almaktadır.

Türkiye'de başta Ankara ve İstanbul olmak üzere Anadolu'nun bazı şehirlerinde de yayımlanan İstiklal Marşı'nın 1921'den itibaren Arapçaya (Hâkimiyetimillîye 2 Eylül 1921: 2, Vakit, 29 Eylül 1921: 2, Sarıhan 2002: 61), Farsçaya (Sarıhan 2002: 61), Macarca, Almanca, Fransızca, İngilizce¹¹ ve İsveççeye çevrilerek bu dillerde yayımlandığı bilinmektedir (Özgül, O. vd. 2021: 266-268).

Akif'in Arap harfleriyle kaleme aldığı İstiklal Marşı, kaynakların belirttiğine göre ve tespit edilebildiği kadarıyla Arap alfabesiyle ve tam metin olarak Sebilürreşat, Hâkimiyetimillîye, Açıksoz, Öğüt, Cerideiresmîye, Servetifünun, Yeni Giresun, Gayemillîye'de yayımlanmıştır.

Mehmet Akif'in el yazısıyla yazılmış bir metnin elde bulunmaması nedeniyle İstiklal Marşı'nın Arap alfabesiyle kayıtlara geçtiği ilk örnekler İstiklal Marşı'nın 17 Şubat 1921'de yayımlandığı Sebilürreşat ve Hâkimiyetimillîye gazetelerindeki matbu baskılardır.

İstiklal Marşı'nın resmî olarak kayıtlara geçtiği ilk örnek ise Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı metnin ilk defa Meclis'te okunduğu

---

¹¹ İstiklal Marşı'nın İngilizceye de çevrildiği en son çalışma Ayaydın Cebe (2021) tarafından yapılmıştır.

gün olan 1 Mart 1921 tarihli Genel Kurul tutanağıdır (TBMM Zabıt Ceridesi 1 Mart 1921: 13).

İstiklal Marşı'nın TBMM tarafından kabul edildiği gün (12 Mart 1921) yapılan görüşmelerin yer aldığı ve matbu olarak yayımlanmış Meclis tutanağı (TBMM Zabıt Ceridesi 12 Mart 1921: 90) ise metnin resmî olarak kayda geçtiği ikinci örnektir. Bu iki örnekte de metin, matbu olarak yayımlanmıştır.

İstiklal Marşı'nın Arap harfleriyle ve resmî olarak bir el yazısıyla kayda geçtiği ilk örnek ise TBMM'nin 12.03.1337/1921 tarihli altıncı toplantısında kabul edilen İstiklal Marşı'nın bestelenmesi için gerekli işlemlerin yapılması hususunda, Maarif Vekâletine ve İstiklal Marşı'nın "sûret-i musaddakası"nın¹² tüm vekâletlere¹³ gönderilmek üzere ekine konduğu 13.03.1337/1921 tarihli belgedir (Özgül, O. vd. 2021: 242-246).

1 Kasım 1928'de yeni "Türk Harfleri"nin kabulünden (Zabıt Ceridesi 1 Kasım 1928: 11) sonra ise İstiklal Marşı Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmaya başlamıştır. Ancak İstiklal Marşı, "Mehmet Akif'in en çok okunan, en çok tanınan şiiri" olmasına rağmen 1930'lu yıllardan itibaren uzun süre kolay kolay ulaşılamayan bir eser olmuştur. Bu durumun en önemli nedeni, şiirin Akif tarafından kendi şiir kitabı olan Safahat'a "O şiir artık benim değildir. O milletin malıdır."¹⁴ diyerek almamış olmasıdır. Şairin bu tercihi ve duruşu nedeniyle "İstiklal Marşı, yazıldığı ve yayınlandığı tarihten itibaren boşlukta kalmış, herhangi bir eserine dâhil edilmemiş, müstakil bir parça hâlinde yaşamasına öyle devam etmiş bir eserdir. Akif'e ait bir eser, fakat şiir kitaplarının her hangi birinde de bulunmayan bir

¹² "Onaylı bir suretinin"

¹³ "Bakanlıklara"

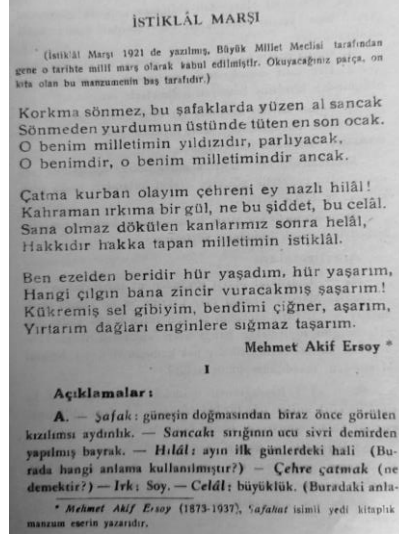
¹⁴ "İstiklâl Marşı... O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. Bin bir facia karşısında bunalan ruhların, ızdıraplar içinde halâs dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz. Onu kimse yazamaz. Onu ben de yazamam!.. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lâzım. O şiir artık benim değildir. O milletin malıdır. Benim millet(im)e karşı en kıymetli hediyem budur." (Turinay 2021: 51).

eser!.. Bu bakımdan İstiklal Marşı o yaygın şöhretine ve ezgili/şifahi okunuşlarına rağmen kolay kolay temin edilmeyen, ancak özel defterlere kaydedilen, ender-i nadirattan bir eser olarak yaşamasını sürdürdü gitti.” (Turinay 2021: 50).

Bir marş olarak yazılan bu şiir daha sonra bestelendiği için güfte ve notasıyla birlikte eserin ayrı basımları yapılmış ve bu baskılar da ancak kütüphanelerde ya da özel bazı kişilerde bulunabilmıştır. Ayrıca, o yıllarda bugünkü gibi henüz ders kitaplarında yaygın olarak yer almamıştır (Turinay 2021: 50). İstiklal Marşı uzun yıllar bu tür kitaplarda sadece bestelenmiş ve marş olarak söylenen ilk iki veya en fazla üç dördlüğüyle yer edinebilmiştir.

2. Sınıf Okuma Kitabı, 1938

Orta Okul 1. Sınıf Türkçe Kitabı, 1945

Alfabe açısından İstiklal Marşı ile ilgili değinilmesi gereken dikkat çekici bir konu daha bulunmaktadır. Bu da İstiklal Marşı'nın harf sayısıdır.

Mehmet Akif Ersoy'un, bir eseri oluşturan dili kaydetmek için kullanılan harflere ve sayılarına özel bir anlam yüklemek gibi bir

özelliği, “Hurufilik”¹⁵ ile bir ilişkisi bulunmamasına rağmen metne bir kutsallık atfetme ya da metinde bir takım gizler, şifreler bulma merakı nedeniyle İstiklal Marşı şiirinin harf ve hece sayılarıyla ilgili birtakım tespitlerde bulunulmuş ya da yorumlar yapılmıştır.¹⁶ Hatta bu durum bir “şehir efsanesi”ne dönüşmüştür. İstiklal Marşı’nın değerinin bu bilgilere ihtiyaç duyulmayacak derecede yüksek olmasına rağmen metne değer atfetme niyetiyle üretilen ve inanılan bu bilgiler özellikle sosyal medya ve internet aracılığıyla bir hayli yayılmıştır. Elbette bu tür bir konunun, bilimsel bir çalışmanın konusu olması beklenmez. Ancak burada, en azından bu “uydurma” bilgilerin yayılmasını engellemek adına İstiklal Marşı metinlerinin (Arap ve Latin) harf sayıları verilecektir.

Öncelikle, İstiklal Marşı’nın Arap harfli ve Latin harfli metinlerinin harf sayılarının birbirinden farklı olduğu belirtilmelidir. Bu durumun bazı nedenleri bulunmaktadır. Bilindiği gibi bu durumun temel nedeni Arap alfabesiyle Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde kısa ünlüleri karşılayan harflerin Arap yazı sisteminde yazılmamasıdır. Bu durumda, örneğin *medeniyet* sözcüğünde olduğu gibi Arap harfleriyle 5 harfli olan bir sözcük Latin esaslı Türk alfabesinde 9 harfle yazılmaktadır: مدنیت *medeniyet* (4-4), مجرد *mücerred* (9-3), ابدیاً *ebediyen* (10-3), حریت *hürriyet* (10-4) vd.

Ayrıca bu durum bazı Türkçe sözlerde de görülmektedir. 13. yüzyıldan itibaren Anadolu’da oluşmaya başlayan Oğuzca yazı dili geleneğine göre Türkçe sözlerin ünlülerinin yazımında da birtakım kurallar vardır. Örneğin, sözcüklerde özellikle /e/ sesinin ve eklerdeki ünlülerin genellikle yazılmadığı görülür: بنم *benim* (4-2), پیرلری *yerleri* (6-1), سندن *senden* (8-1), قانلارمك *kanlarımın* (10-2) vd.

¹⁵ “Kur’an’ın harflerinden birtakım anlam ve yargılar çıkararak bir mezhep.” (GTS)

¹⁶ İddiaya göre, “İstiklâl Marşı’nın hece sayısı miladi takvime göre Hz. Muhammed’in doğduğu yıl olan 571, harf sayısı ise İstanbul’un fethedildiği yıl olan 1453’tür.” (<https://www.malumatfurus.org/istiklal-marsinin-571-hece-1453-harften-olustugu-iddiasi/>)

Bunlarla birlikte, Türkçede bulunan bazı ünlüler Arap alfabesinde çift harfle yazılmaktadır. /o/, /ö/, /u/, /ü/ sesleri Arap alfabesinde söz başında *elif* ve *vav* harfleriyle yazılır: اوچاق *ocağ* (1-2), او *o* (1-3), اوره جقمش *uracakmış* “vuracakmış” (3-2), او غليسين *oglusun* (6-3), اوستنده *üstünde* (8-4) vd.

Arap alfabesiyle ilgili yukarıda örnekleri verilen durumlar ve Latin esaslı Türk alfabesinin de sesçil (fonetik) bir nitelik taşıması, yani her sese (sesbirim/fonem) karşılık bir harfin bulunması nedenleriyle Latin harfli İstiklal Marşı'nda harf sayısı doğal olarak daha fazladır.

İstiklal Marşı'nın ilk yayını matbu olarak Arap alfabesiyle Sebilürreşat'ta yayımlanan metindir. Bu metinde bulunan harflerin sayısı 1195¹⁷, Latin harfli metinlerdeki¹⁸ harflerin sayısı 1459'dur.

Arap harfli ve Latin harfli metinlerdeki harflerin kıtalara ve dizelere göre dağılımı şu şekildedir:

	Latin Harfli Metin	Arap Harfli Metin	Hece Sayısı
1. Kıta	(37/37/36/33): 143	(31/33/27/21): 112	14+15+15+14: 58
2. Kıta	(36/37/36/36): 145	(32/27/31/25): 115	15+15+15+14: 59
3. Kıta	(37/38/37/37): 149	(28/32/30/32): 122	15+15+15+15: 60
4. Kıta	(37/35/35/37): 144	(31/28/34/29): 122	15+14+15+15: 59
5. Kıta	(36/35/35/38): 144	(34/31/28/35): 128	15+15+14+15: 59
6. Kıta	(37/36/35/35): 143	(32/31/32/28): 123	15+15+15+15: 60
7. Kıta	(35/35/32/35): 137	(28/30/30/27): 115	15+15+15+15: 60
8. Kıta	(33/35/33/33): 134	(26/29/26/26): 107	15+15+15+15: 60
9. Kıta	(35/35/35/35): 140	(30/30/24/28): 112	15+15+13+15: 58
10. Kıta	(37/37/33/37/36): 180	(31/32/26/25/25): 139	15+15+14+14+14: 72
TOPLAM	1459	1195	605

¹⁷ Bu sayıya “Kahraman ordumuza” ithafı dâhil edilmemiştir.

¹⁸ Latin harfleriyle yazılan metinlerde harf sayısını etkileyen yazım farklılıkları bulunmamaktadır.

Arap alfabesiyle matbu olarak Sebilürreşat'ta yayımlanan İstiklal Marşı metnindeki toplam 1195 harfin ses karşılıkları ve sıklıkları ise şu şekildedir:

Ses Karşılığı Ünsüz Olan Harfler			
Harfler	Sayı	Harfler	Sayı
ب	43	ض	1
پ	7	ط	14
ت	30	ظ	0
ث	0	ع	7
ج	23	غ	12
چ	7	ف	7
ح	19	ق	44
خ	1	ك	69
د	69	ل	76
ذ	1	م	76
ر	90	ن	92
ز	15	و	10
س	33	ه	14
ش	32	ی	32
ص	10		
TOPLAM			834

Ses Karşılığı Ünlü Olan Harfler				
Harf	Ses Karşılığı	Sayı	Toplam	
ا	ا	/a/, /e/	122	134
	آ	/a/	12	
و	و	/o/, /ö/, /u/, /ü/	50	66
	او		16	
ه		/a/, /e/		53
ی	ی	/ı/, /i/	100	108
	ای	/ı/, /i/	8	
TOPLAM			361	

İstiklal Marşı'nın alfabesiyle ilgili son olarak bir konuya daha değinilmelidir. Metnin ilk olarak Arap alfabesiyle yazılmış ve yayımlanmış olması, bazı sözcüklerin anlamlandırılmasında karşılaşılan güçlüklerin çözümünü de sağlayabilen bir ipucu olabilmektedir. Örneğin, 4. kıtanın 3. dizesinde (*Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,*) yer alan *ulusun* sözcüğünün kökünün *ulu+* ismi değil, *ulu-* fiili olduğu dizeler arasındaki anlam ilişkisi veya uyumu, yani bağlamın dışında, belki de daha sağlam bir biçimde, sözcüğün Arap alfabesiyle yazımına bakılarak belirlenebilmektedir.

Sözcüğün Arap harfli yazımında (اولوسون) son ses *nun* (ن) harfiyle yazılmıştır. Buna göre bu ek teklik 3. şahıs emir eki, kök de *ulu-* fiili olmak zorundadır. Çünkü bu şahıstaki ekin (-sUn) son sesi geniz n'si (ñ) olmadığı için Arap alfabesinde her zaman *nun* (ن) harfiyle, yani ön damak /n/ sesiyle yazılmıştır. Kök *ulu+* ismi olsaydı ek (-sUn) teklik 2. şahıs isim bildirme eki olacaktı ve bu ekteki son ses geniz n'si olduğu için *kef* (ك) harfiyle yazılacaktı. Ancak görüldüğü gibi ses *nun* (ن) ile yazılmıştır. Bu nedenle sözcüğün *ulu-* teklik 3. şahıs emir çekiminden oluştuğu anlaşılmaktadır. Buna göre sözcük "Ulusun, haykırın, bağırın" anlamlarıyla yorumlanmalıdır.

İstiklal Marşı'nda Yazım ve Noktalama

Yazım (İmlâ)

Arap Harfli İstiklal Marşı'nın Yazım Özellikleri

Mehmet Akif tarafından Arap harfleriyle kaleme alınan İstiklal Marşı, tam metin olarak bazı gazete ve dergilerde (Sebilürreşat, Hâkimiyetimillîye, Açıkşöz, Öğüt¹⁹, Ceridei-resmiye, Servetifünun, Yeni Giresun, Gayeimillîye), yayımlanmıştır. Ayrıca Meclis tutanaklarında (1 Mart 1921, 12 Mart 1921) ve Meclis tarafından Maarif Vekâletine gönderilen 13.03.1921 tarihli yazıda da yer almıştır.

¹⁹ 29 Şubat (1 Mart?) 1921 tarihli Öğüt gazetesine ulaşamadığı için çalışmamızda bu metin maalesef karşılaştırmalarda kullanılamayacaktır.

Bu belgelerdeki İstiklal Marşı metinleri karşılaştırıldığında metinlerin yazım özellikleri açısından birbirini tutmadığı görülmektedir. Örneğin, her ikisi de resmî birer yayın veya kayıt olan Cerideiresmiye ile Maarif Vekâletine gönderilen 13.03.1921 tarihli Meclis yazısındaki metinler arasında dahi el yazısından kaynaklanmayan birtakım yazım farklılıkları bulunmaktadır:

İstiklal Marşı'nın dördüncü kıtasının üçüncü dizesinde bulunan *nasıl* sözcüğünde yer alan /ı/ ünlüsü Cerideiresmiye'de yazılmamışken (ناصل) Meclis yazısında *ye* harfi ile (ناصيل) yazıldığı görülmektedir.

Altıncı kıtanın üçüncü dizesinde bulunan *oğlusun* sözcüğündeki *lu* hecesi Cerideiresmiye'de *lam* ve *vav* harfleriyle (اغلوسك) yazılmışken Meclis yazısında *lam* ve *ye* harfleri (اغلييسك) ile yazılmıştır.

Yedinci kıtanın üçüncü dizesinde bulunan *bütün* sözcüğündeki ilk hecede yer alan /ü/ ünlüsü Cerideiresmiye'de yazılmamışken (بوتون) Meclis yazısında *vav* harfi ile (بوتون) yazılmıştır.

Onuncu kıtanın birinci dizesinde bulunan *dalgalan* sözcüğündeki *ga* hecesinde /a/ ünlüsü, Cerideiresmiye'de *elif* harfi (دالغالان) ile yazılmışken Meclis yazısında *he* (*güzel he*) harfi (دالغه لان) ile yazılmıştır.

Metinler arasında görülen ve genellikle Türkçe sözcüklerdeki ünlülerden kaynaklanan yazım farklılıklarının temel nedeni, 13-14. yüzyıldan itibaren izlenebilen Arap harfli Oğuz Türkçesinin yazım geleneğidir. İstiklal Marşı, bu geleneğin en son döneminde üretilmiş bir metin olarak elbette bu geleneğin sürdürüldüğü bir metindir. Buna göre, Arap harfli İstiklal Marşı metinlerinde²⁰ görülen yazım özellikleri şunlardır:

a. İstiklal Marşı, 15-16. yüzyıldan itibaren “ölçünlüleşme”²¹ye başlayan Osmanlı Türkçesi yazım özelliklerine sahiptir. Örneğin,

²⁰ Buradaki Arap harfli İstiklal Marşı'ndan verilen örnekler, Sebillürreşat yayınından alınmıştır.

²¹ Bu terim, *standartlaşma* karşılığında kullanılmıştır.

tıpkı Osmanlı Türkçesinde olduğu gibi Arapça veya Farsça kökenli sözcükler özgün yazımlarıyla yazılmıştır: Ar. استقلال *istiklāl* “istiklal” (Başlık, 2-4, 10-5, Fars. دیوار *dīvār* “duvar” (4-1), Ar. مدنیت *medeniyyet* “medeniyet” (4-4), Ar. شهید *şehīd* “şehit” (6-3), Ar. ابدیاً *ebediyyen* “ebediyen” (10-3), Ar. اضمحلال *izmihlāl* “izmihlal” (10-3), Fars. خدا *ḫūdā* (7-3).

b. Türkçe sözcükler ise 13. yüzyıldan itibaren Anadolu Merkezli Oğuz Türkçesinin²² ölçünlüleşmiş yazım kurallarıyla yazılmıştır. Ölçünlüleşmiş Türkçe sözcüklerin yazımında dikkat çeken özellikler ise şunlardır:

- Anadolu Merkezli Oğuz Türkçesinin önce yazılı dil, sonra da yazı dili olma sürecinde (Karataş 2020: 45-48), Eski Türkçe sonrasında bazı sesler Eski Anadolu Türkçesinde değişikliğe uğramıştır: /k-/ > /ḫ-/ , /k-/ > /g-/ , /t-/ > /d-/ , /b-/ > /v-/ (Akar 2018: 120-124). Ancak bu ses değişimleri, olduğu gibi yazıma yansımamış ve bu nedenle eserlerde çeşitli yazım tutarsızlıkları görülmeye başlamıştır. Ancak bu tutarsızlıklar zaman içinde, 15. yüzyıldan itibaren ortadan kaybolmuş ve yazımda da bir ölçünlülük oluşmaya başlamıştır. Bu ölçünlülük ise konuşma dilinin yazıda tek biçimli olarak gösterilmesi şeklinde değil, bazı seslerin sözcüklerdeki yazımının konuşma dilindekini yansıtmasa dahi o biçimiyle Osmanlı Türkçesi boyunca kullanılagelmesi şeklindedir.

Oğuzcada görülen ses değişimlerinden biri /t-/ > /d-/’dir. Eski Türkçe ve onun devamı olan Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçelerinde söz başı tonsuz diş ünsüzü /t/ sesi, Eski Anadolu Türkçesinde ve Oğuz lehçelerinde genellikle tonlulara /d-/ sesine dönüşmüştür. Bu dönüşüm ön sıradan ünlü taşıyan sözlerde daha yaygındır. Art sıradan ünlü taşıyan sözlerde ise tutarsızlıklar bulunmaktadır. Bu tutarsızlıklar kendini yazımda göstermektedir (Akar 2018: 123-124). Bu nedenle art sıradan ünlü bulunan

²² Bu terim, Prof. Dr. Mustafa Uğurlu’ya (2011) aittir.

sözlerdeki bu /t-/ seslerinin bir yazım tutarsızlığı mı yoksa ses bilgisi sorunu mu olduğu tartışılmalıdır. Ancak günümüzdeki Oğuz ağızlarında bu sözlerin /d/ sesiyle söyleniyor olması, o dönemde bu durumun sadece yazım ile ilgili bir sorun olduğuna işaret etmektedir.

İstiklal Marşı'nın Arap harfli metnindeki; طاغرى *tağları* "dağları" (3-4), طولو *tolu* "dolu" (4-2), طورسون *tursun* "dursun" (5-2), طوغه جقدر *toğacaktır* "doğacaktır" (5-3) örneklerinde görüldüğü gibi *tı* (ط) harfiyle yazılan bu sözler Türkiye Türkçesi yazı dilinde ve ağızlarında /d-/ sesiyle söylenmektedir. Buna göre, Oğuzcanın tarihi dönemlerinde de aynı şekilde /d-/ sesiyle söylenmiş olmaları beklenmektedir. Bu bilgilerden hareketle bu sözlerin /d-/ sesiyle söylenmelerine rağmen Eski Anadolu Türkçesinden itibaren art ünlü kullanılan sözlerde Karahanlı Türkçesinde olduğu gibi *tı* (ط) harfiyle yazılmaya başladığı, bunun zaman içinde bir yazım geleneğine dönüştüğü ve Osmanlı Türkçesinin sonuna kadar da Arap alfabesiyle yazılan sözlerde yazılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

- Türkiye Türkçesinde yarı açık (yarı kapalı) bir sesbirim olan /e/ ile kapalı /i/ sesi arasında bulunması nedeniyle dilcilikte *kapalı e* (/è/) adı verilen ses Türkiye Türkçesinde anlam ayırt edici (sesbirim, fonem) bir niteliğe sahip olmadığı için Türk Harf Devrimi'nde bu sesi işaretleyen bir harf de üretilmemiştir. Bu sese sahip olan sözcükler günümüzde *e* harfiyle yazılmaktadır.²³

Türk dili tarihinde /e/ ve /i/ seslerinin dönem dönem birbirlerine dönüştüğü görülmektedir. Ancak özellikle Oğuzcada ilk hecede /i/ > /e/ değişimi yaygın ve dikkat çekicidir. Batı Türkçesinin ilk dönemi olan Eski Anadolu Türkçesinde söz başında ve ilk hecede bulunan /i/ sesi Osmanlı Türkçesinin sonunda ve Türkiye Türkçesinde genellikle /e/ olmuştur (Ergin 1997: 79-80).

²³ *ver-, ye-, de-, gece vb.*

Arap harfleriyle yazılan Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde “kapalı e” sesi ayrı bir harfle gösterilmemiş, bu sözcükler genellikle *ye* (ی) harfi ile yani /i/ sesi gibi yazıldığı için /i/ olarak okunmuştur (Akar 2018: 103-105). “Kapalı e” sesinin *ye* (ی) harfiyle yazılması Latin alfabesine geçene kadar devam etmiştir.

İstiklal Marşı'nda içinde kapalı e (è) bulunan ve yazım geleneğinin bir gereği olarak *ye* (ی) harfiyle yazılan sözcükler şunlardır: ديدیکک *dédiğîn* “dediğîn” (4-4), وعد ايتديكى *va'd ettiği* “vaat ettiği” (5-3), ويرمه *vérme* “verme” (6-4), جدا ايتمسین *cüda étmesin* “cüda etmesin, ayırmasın” (7-4), سجده ايدر *secde éder* “secde eder” (9-1).

- Türkçenin Arap alfabesiyle yazılması sürecinde oluşan yazım geleneklerinden biri de TT'de {-Ip} biçiminde olan zarf-fiil ekinin Eski Anadolu Türkçesi ve onun devamı Osmanlı Türkçesindeki biçimi olan -Up'un hem yuvarlak ünlülü (/u/, /ü/ = و) hem de *be* harfiyle (ب) yazılmasıdır. Bu yazım geleneği, Türklerin, İslamiyet'i kabul ettikten sonra Arap alfabesi kullanılmaya başlayınca Türkçedeki tonsuz dudak ünsüzü /p/ sesini karşılayan bir harfin Arap alfabesinde olmaması nedeniyle bu sesi *be* (ب) harfiyle yazmaya başlamasıyla oluşmuştur. Daha sonra Farsçadan *pe* harfi (پ) alınmasına ve özellikle sözcük tabanlarında bulunan /p/ seslerinin yazımında kullanılmaya başlanmasına rağmen Latin alfabesine geçene kadar (1 Kasım 1928) zarf-fiil eki yuvarlak ünlülü ve *be* (ب) harfiyle yazılmaya devam etmiştir.

İstiklal Marşı'nda geçen بوشانوب *boşanub* “boşanıp” (9-2) sözcüğü de bu yazım geleneğine uyularak hem yuvarlak ünlüyü (/u/) karşılayan *vav* (و) harfiyle hem de *be* (ب) harfiyle yazılmıştır.

- Oğuzcanın Arap harfleriyle yazım geleneğinde günümüz Türkiye Türkçesinde ayrı yazılan *da* ve *ki* bağlaçları da birleşik yazılmaktadır. *Da* bağlacı *dal* ve *he* harflerinden (د) oluşmaktadır. *Dal* harfi (د) Arap alfabesinin yazım kurallarına göre kendisinden önceki harfle bitişebilen bir harf olmasına rağmen bağlaçta kullanıldığı yerlerde bitiştirilmeden ama birleşik yazılmıştır. Bu

durum İstiklal Marşı metninde de görülmektedir: یاریندن ده yarındanda “yarından da” (5-4), آلسه ك ده alsanda “alsan da” (6-4), آلسین ده alsında “alsın da” (7-3), سن ده sende “sen de” (10-1).

Ki bağlacı (كه) da kef (ك) ve he (ه) harflerinden oluşur ve de bağlacındaki gibi kef harfi kendisinden önceki harfle bitişebilen bir harf olmasına rağmen bağlaç olarak kullanıldığı yerlerde bitiştirilmeden yazılmıştır. Bu durum İstiklal Marşı metninde de tek örnekte görülmektedir: اولمزكه olmazki “olmaz ki” (7-1).

İstiklal Marşı’nda bağlaç olan bir ki daha vardır. 8. kıtanın 4. satırında ara söz niteliğindeki ve kısa çizgilerle belirlenmiş bir cümlede kullanılmıştır. Burada zaten bir kısa çizgi olması nedeniyle bitişik yazılma gibi bir durum söz konusu olmamıştır:

شهادتلى دىنىڭ تملى بو اذانلر – كه شهادتلى دىنىڭ تملى Bu ezānlar -ki şehādetleri diniñ temeli

Sonuç olarak, Arap alfabesindeki bu yazım ile ilgili bütün özellikleriyle İstiklal Marşı’nın, klasik bir Osmanlı Türkçesi metni olduğu görülmektedir.

Latin Harfli İstiklal Marşı’nın Yazım Özellikleri

Türk kültür tarihindeki en önemli değişim hareketlerinden biri olan Türk Harf (Yazı, Alfabe) Devrimi, Türkçenin yazımı için Arap alfabesi yerine Latin esaslı milli bir Türk alfabesini (Yeni Türk Alfabesi) geçirme hareketidir. Düşünce alt yapısı ve hazırlığı çok daha öncelere dayanmakla birlikte bu devrimin haberi, Mustafa Kemal Atatürk’ün 1928 yılının 8-9 Ağustos gecesinde Sarayburnu Parkı’nda halka hitaben yaptığı konuşmada verilmiş ve 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı yasayla TBMM’nin onayından geçerek yürürlüğe girmiştir. 1 Kasım 1928’den itibaren öncelikle basın-yayın organları olmak üzere tüm yayınlar Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmaya başlamıştır (Karataş 2019: 219-227).

İstiklal Marşı’nın Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmaya başlamasıyla metnin yazım ve noktalamasında birtakım farklı uygulamalar ya da tercihler görülmeye başlamıştır. Böylece İstiklal Marşı’nın farklı yazım ve noktalama özelliklerine sahip çeşitli metinleri ortaya çıkmış ve yayılmıştır. Bu farklılıkların başında

yazım özellikleri gelmektedir. Yazım konusundaki bu farklılıkların temel nedenleri şunlardır:

- İstiklal Marşı'nın ilk yayınlarının Arap harfli olması ve Arap alfabesiyle yazılan dönemin Türkçesindeki yazım kuralları ile Latin esaslı Türk alfabesinin kullanıldığı Türkçenin yazım kurallarının farklı olması,

- Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yazım kılavuzunun (*İmlâ Lügati*) Dil Encümeni tarafından 1928'de yayımlanmış olmasına²⁴ rağmen 1928'de Latin alfabesine geçildikten sonra uzun yıllar yazım birliğinin sağlanamamış olması nedeniyle 1928-1941 arasında yayımlanan İstiklal Marşı metinlerinde yayıncıların keyfi uygulamalarının bulunması,

- 1941'den itibaren günümüze kadar olan süreçte TDK tarafından yayımlanan yazım kılavuzlarında farklı baskılarda bazı kurallarda çeşitli değişikliklerin görülmesi ve İstiklal Marşı yayınlarında bu kılavuzların kullanılması,

- Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Yazım Kılavuzu'nun bazı yayıncılar, şahıslar ya da kurumlar tarafından temel kabul edilmemesi ve metnin buna göre hazırlanmaması,

Sıralanan bu nedenlerle İstiklal Marşı'nın Latin esaslı Türk alfabesiyle yapılmış yayınlarında birçok yazım farklılığı ve dolayısıyla tutarsızlıklar görülmektedir:

a. Bilindiği gibi Arap alfabesinin özelliklerinden biri de harflerin büyük ve küçük biçimlerinin bulunmamasıdır. Bu nedenle, İstiklal Marşı'nın Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmaya başlamasıyla birlikte noktadan sonra başlayan cümlelerdeki ilk harfin ve cümle içinde bazı sözcüklerin ilk harfinin büyük harfle yazılmaya başladığı ve bu konuda Latin harfli yayınlarda büyük oranda tutarlılık olduğu görülmektedir. Bu metinlerde sadece "Tanrı, Allah" anlamlarına

---

²⁴ Türk Dil Kurumu tarafından 1941 ve 1948 yıllarında yayımlanan *İmlâ Lügati*'nin, 1928 yılında Dil Encümeni tarafından hazırlanan aynı adlı eserin ikinci ve üçüncü baskıları olduğu belirtilmiştir (Yazım Kılavuzu 2005: I).

gelen sözler büyük harfle yazılmıştır: حقه *Hakk'a* (2-4, 10-5), حقاك *Hakk'ın* (5-3), خدا *Huda*²⁵ (7-3), الاحى *Îlâhî* (8-1, 9-2).²⁶

b. Osmanlı Türkçesinde, türemiş sıfatların ve bazı isimlerin sonuna *şeddeli ye* ile *te* (-iyye/-iyyet) eklenerek yapılan mastarlara *mesâdir-i mec'ûle*, yani “yapma, suni ve ca'î masdar” adı verilmektedir (Timurtaş 1997: 211-212). Bu sözcüklerden İstiklal Marşı'nda da olanların Latin harfli metinlerdeki yazımında farklılıklar görülmektedir: مدنيّة *medeniyet/medeniyyet* (4-4), ابدية *ebediyen/ebediyyen* (10-3), حريّة *hürriyet/hürriyyet* (10-4).

Bu farklılık, ektteki *ye* (ى) harfinin tek veya çift yazılmasından kaynaklanmaktadır. *İmlâ Lûgati'*nde (1928) tek *ye* ile yazılan bu sözcüklerin (*medeniyet, ebediyen, hürriyet*), İstiklal Marşı'nın Latin harfli yayınlarında farklı yazıldığı görülmektedir. Hatta bu üç sözcüğün kendi aralarında da tutarlılık yoktur:

DY²⁷: *medeniyyet, ebediyyen, hürriyet* (s. 502)

TD²⁸: *medeniyet, ebediyyen, hürriyet* (s. 2)

ZC1²⁹: *medeniyet, ebediyyen, hürriyet* (s. 13-14)

ZC2³⁰: *medeniyet, ebediyen, hürriyet* (s. 90)

TT³¹: *medeniyet, ebediyyen, hürriyyet*

GTS'de bu üç sözcük de tek *ye* harfi ile yazılmasına rağmen³² özellikle TT'de sözcüklerin çift *ye* (-yy-) ile yazılmış olması dikkat

²⁵ ZC1'de *hüda* biçiminde baş harfi küçük yazılmıştır (s. 13).

²⁶ ZC1 ve ZC2'de *ilâhi* biçiminde baş harfi küçük yazılmıştır (s. 13).

²⁷ Kaplan vd. 1981: 501-502.

²⁸ Eren 1986: s. 1-2.

²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Latin Harfli Yayın), 1 Mart 1921: 13-14, Kumbuzoğlu 2021: 223-229.

³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Latin Harfli Yayın), 12 Mart 1921: 90, Kumbuzoğlu 260-263.

³¹ Talim Terbiye Kurulunun <https://ttkb.meb.gov.tr/www/ders-kitaplari-icin-dokumanlar/dosya/32> adresinde bulunan 01.08.2013 tarihli ve 96732399/45.01/1968388 sayılı yazıyla “uygun” bulunduğu belirtilen ve ders kitaplarında yer alacak İstiklal Marşı metni.

³² Türkçenin ses özelliklerine göre köklerde “ikiz ünsüz” bulunmaz (Ergin 1997: 66). Bu özellikteki alıntı sözler Türkiye Türkçesinde tekleştirilir: Ar. *cumhuriyyet* > *cumhuriyet* (Karataş 2019: 340).

çekicidir. Çünkü bu durumda burada TDK tarafından belirlenen yazım kurallarına uyulmadığı görülmektedir.

c. İstiklal Marşı'nın Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmaya başlamasıyla bazı alıntı (Arapça, Farsça) sözcüklerde kullanılan “düzeltme işareti” (^) konusunda da farklı kullanımlar dikkat çekmektedir.

İstiklal Marşı'nda bulunan ve “düzeltme işareti” açısından yazımında farklılıklar görülen sözcüklerin yazımı Latin harfli yayınlarda şu şekildedir:

DY: *İstiklal* (başlık, 2-4, 10-5), *hilâl* (2-1, 10-1), *celâl* (2-2), *helâl* (2-3, 10-2), *âfâk* (4-1), *îmân* (4-2), *îman* (4-3), *hayâ* (5-2), *şehîd* (6-3), *fedâ* (7-1), *şühedâ* (7-2), *cân* (7-3), *cânân* (7-3), *Hudâ* (7-3), *cüdâ* (7-4), *rûh* (8-1, 9-3), *Îlâhî* (8-1, 9-2), *nâ-mahrem* (8-2), *şehâdet* (8-3), *ebedî* (8-4), *cerîha* (9-2), *izmihlâl* (10-3) (s. 501-502)

TD: *İstiklal*, *hilâl*, *celâl*, *helâl*, *âfâk*, *iman*, *hayâ*, *şehit*, *fedâ*, *şühedâ*, *cân*, *cânân*, *Hudâ*, *cüdâ*, *ruh*, *Îlâhî*, *nâmahrem*, *şehadet*, *ebedî*, *cerîha*, *izmihlâl*.

ZC1: *İstiklal*, *hilâl*, *celâl*, *helâl*, *âfak*, *iman*, *haya*, *şehid*, *fedâ*, *şüheda*, *can*, *canan*, *hüda*, *cüda*, *ruh*, *ilâhi*, *namahrem*, *şehadet*, *ebedi*, *ceriha*, *izmihlâl* (s. 13-14).

ZC2: *İstiklal*, *hilâl*, *celâl*, *halâl*, *âfak*, *iman*, *haya*, *şehit*, *fedâ*, *şüheda*, *can*, *canan*, *Hüda*, *cüda*, *ruh*, *ilâhi*, *namahrem*, *şehadet*, *ebedî*, *ceriha*, *izmihlâl* (s. 13-14).

TT: *İstiklal*, *hilâl*, *celâl*, *helâl*, *âfâk*, *iman*, *hayâ*, *şehit*, *fedâ*, *şüheda*, *cân*, *cânân*, *Huda*, *cüda*, *rûh*, *Îlâhî*, *nâmahrem*, *şehadet*, *ebedî*, *cerîha*, *izmihlâl*.

Görüldüğü gibi Latin harfli yayınlarda bu konuda bir tutarlılık yoktur. Bu tutarsızlıkların en önemli nedeni, TDK Yazım (İmla) Kılavuzu'nda düzeltme işaretinin kullanımıyla ilgili dönem dönem değişen kurallar olsa gerektir. Örneğin, 1928, 1941 ve 1948

yıllarında üç baskısı yapılan *İmlâ Lûgati*'nde;³³ *İstiklal, hilâl, helâl, afak, iman, hayâ, şehit, feda, can, canan, huda, cüda, ruh, İlahî, namahrem, şehadet, ebedî, ceriha, izmihlâl* biçiminde kaydedilen³⁴ bu sözcüklerin günümüzde GTS'deki biçimleri şu şekildedir: *istiklal, hilal, celal, helal, afak, iman, şehit feda, şüheda, can, canan, Hüda, cüda, ruh, namahrem, şehadet, ceriha, izmihlal; hayâ, İlahî, ebedî*.

Türk Dil Kurumu tarafından yapılan son güncellemeler sonucunda “düzeltme işareti”nin kullanılacağı yerler belli olmasına,³⁵ bu sözcüklerin tamamı GTS'de bulunmasına ve doğru yazımının gösterilmiş olmasına rağmen özellikle resmî bir Kurumun (Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı) yayını olan TT'de bu yazımların tercih edilmemiş olması dikkat çekicidir. Örneklere bakıldığında TT'de, Türk Dil Kurumunun bu işaretle ilgili belirlediği kurallara uygun bir biçimde sadece üç sözcükte (*hayâ, İlahî, ebedî*) düzeltme işaretine yer verildiği, diğerlerinin hiçbirinde TDK'nin önerdiği biçimlerin kullanılmadığı görülmektedir.

ç. Arapçaya ait seslerden olan *ayın* (ع) ve *hemze* (ء) seslerini karşılayan harfler, Türkçede bu seslerin bulunmaması nedeniyle yeni kabul edilen Latin esaslı Türk alfabesinde yer almamıştır. Harf Devrimi sonrasında ise bu harfler, aslında bir noktalama işareti olan “kesme işareti” (') ile gösterilmiştir. Ancak bu yazım geleneği sonraki yıllarda terk edilmiş ve bu tür sözcükler bu işaretlemeler yapılmadan yazılmaya başlamıştır.

İstiklal Marşı'nda, ilk baskılarında ayın ve hemze bulunan, ancak Latin harfleriyle yazılırken “kesme işareti” kullanılan sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcüklerin yazımı Latin harfli yayınlarda şu şekildedir:

DY: *va'dettiği* (5-3), *ma'bedimin* (8-2), *na'sım* (9-3)

TD: *va'dettiği, mabedimin, na'sım*

³³ <http://katalog.tdk.gov.tr/resource?itemId=37181&dkymId=922>

³⁴ İmlâ Lûgati'nde *celal* ve *şüheda* sözcükleri bulunmamaktadır.

³⁵ <https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/duzeltme-isareti/>

ZC1: *vadettiği, mabedimin, naşım*

ZC2: *vadettiği, mâbedimin, naşım*

TT: *va'dettiği, mabedimin, na'şım.*

Görüldüğü gibi Latin harfli yayınlarda bu konuda da bir tutarlılık yoktur.

İmlâ Lûgatı'nde (1928, 1941, 1948) *vadetmek, mabet, naş* biçiminde olan sözcükler GTS'de *vadet-, mabet* ve *naaş* olarak madde başı yapılmıştır. Türk Dil Kurumu tarafından yapılan son güncellemeler sonucunda "kesme işareti"nin kullanılacağı yerler belli olmasına,³⁶ bu sözcüklerin tamamı Güncel Türkçe Sözlük'te bulunmasına ve doğru yazımının gösterilmiş olmasına (*vadet-, mabet, naaş*) rağmen özellikle TT'de *vadet-* ve *naaş* örneklerinde bu yazımların tercih edilmemiş olması dikkat çekicidir.

d. Sözcüklerin birleşik veya ayrı yazılması da Latin harfleriyle yayımlanan İstiklal Marşı metinlerinde görülen diğer farklılıklardır. İstiklal Marşı'nda bu tür farklı yazımları olan iki sözcük bulunmaktadır. Bu sözcüklerin yazımı Latin harfli yayınlarda şu şekildedir:

DY: *va'dettiği* (5-3), *nâ-mahrem* (8-2)

TD: *va'dettiği, nâmahrem*

ZC1: *vadettiği, namahrem*

ZC2: *vadettiği, namahrem*

TT: *va'dettiği, nâmahrem*

İmlâ Lûgatı'nde (1928, 1941, 1948) *vadetmek, namahrem* biçiminde kaydedilen bu sözcükler GTS'de *vadet-* ve *namahrem* biçimindedir. Örneklere bakıldığında Latin harfli yayınlarda özellikle de TT'de *vadet-* örneğinin günümüz TDK yazım kurallarına aykırı olarak yazıldığı, ayrıca yazımların birbirleriyle de tutarlı olmadığı görülmektedir.

³⁶ <https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/kesme-isareti/>

e. Sözcüklerin birleşik veya ayrı yazılması konusunda bir diğer örnek Farsça bir tamlama olan ve TDK yazım kurallarına³⁷ uygun bir biçimde GTS'de de yer alan *ruhumücerret* tamlamasıdır. *İmlâ Lûgati*'nde (1928, 1941, 1948) yer almayan bu tamlamanın yazımı Latin harfli yayınlarda şu şekildedir:

DY: *rûh-ı mücerred* (9-3)

TD: *ruh-u mücerred*

ZC1: *ruhu mücerret*

ZC2: *ruhu mücerret*

TT: *ruh-ı mücerred* Örneklerde görüldüğü gibi Latin harfli yayınların tamamında bu tamlama ayrı yazılmıştır. Ayrıca, bu Farsça yapıdaki "tamlama i"si de TD ve ZC1-2'de *-u* olarak yazılmıştır. TD'de kısa çizgiyle ayrılmış olan tamlama eki, ZC1-2'de *ruh* sözcüğüne bitişiktir.

f. Alıntı sözcüklerin son sesindeki tonlu ve tonsuz ünsüz konusunda da Latin harfli yayınlarda farklılıklar görülmektedir. Türkiye Türkçesinin ses özelliklerine göre /b/, /c/, /d/ ve /g/ tonlu ünsüzleri son ses olarak bulunamazlar. Alıntı sözcüklerdeki bu sesler, Türkiye Türkçesinde tonsuz karşılıklarına dönüştürülür: /-b/ > /-p/, /-c/ > /-ç/, /-d/ > /-t/ ve /-g/ > /-k/. Bu seslerle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde ses tonlu biçiminde kullanılır. Bu ses değişimi elbette yazıma da yansıtılır. Türkiye Türkçesinin yazım kurallarına göre bu tür sözcüklerin eksiz, yalın biçimlerinin tonlu seslerle (/b/, /c/, /d/, /g/) yazılması bir yazım hatasıdır.

İstiklal Marşı'nda, alıntılı olduğu dilde son sesi tonlu olup Türkçede tonsuzlaştırılan, bir ek aldığı için tonsuzlaşmayıp tonlu seslerle yazılan örnekler vardır:

Fars. *bend* > T. *bent* > *bent+i+m+i* > *bendimi* (3-3),

³⁷ "Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır."
(<https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/bitisik-yazilan-birlesik-kelimeler/>)

Ar. *ğarb* > T. *ğarp* > *ğarp+iñ* > *ğarbiñ* (4-1),

Fars. *ser* + Ar. *ḥadd* > T. *serhat* > *serhat+i+m* > *serhaddim* (4-2),

Ar. *va'd* > T. *vaat et-* > *va'dettiği* (5-3),

Ar. *ma'bed* > T. *mabet* > *mabet+i+m+iñ* > *ma'bedimiñ* (8-2),

İstiklal Marşı'nda bu özelliğe sahip bazı kök hâlindeki alıntı sözcüklerin Latin harflerle yapılan yayınlarda, aslına sadık kalmak, yani doğrudan Arap harfli yazımdaki harfi yazmak amacıyla farklı biçimlerde yazıldığı görülmektedir:

DY: *şehîd, rûh-ı mücerred* (9-3)

TD: *şehit, ruh-u mücerred*

ZC1: *şehid, ruhu mücerret*

ZC2: *şehit, ruhu mücerret*

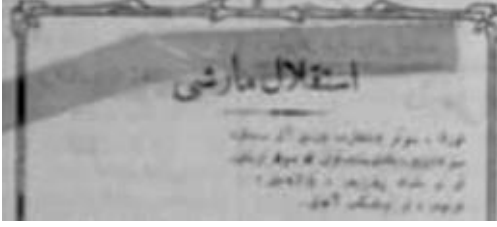
TT: *şehit, ruh-ı mücerred*

İstiklal Marşı'nın Arap harfli yayınlarındaki yazım ve noktalama özelliklerinden sonra metnin söz varlığı veya bütünlüğü ile ilgili iki önemli ve dikkat çekici konuya da değinmek gerekmektedir. Bunlardan biri, Mehmet Akif tarafından "Kahraman ordumuza" ithaf edildiği bilinen İstiklal Marşı'nın yayınlarında bu ithafın yer alıp almaması konusudur.

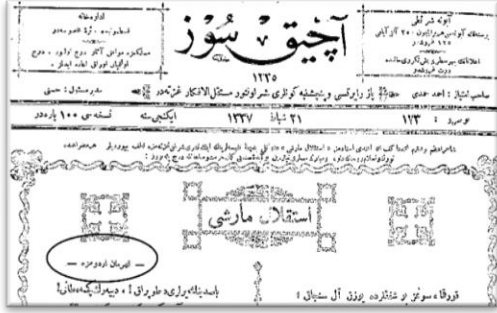
İstiklal Marşı, Sebilürreşat ve Açıksöz gazetelerinde "Kahraman ordumuza" ithafıyla yayımlanmasına rağmen bu ithaf; Hâkimiyeti-milliyeye (17 Şubat 1921, 14 Mart 1921), Cerideiresmiye, Yeni Giresun, Gayeimilliyeye ve Servetifünun'da bulunmamaktadır. Bu ithaf, zabıt ceridelerinde (1 Mart 1921, 12 Mart 1921) ve Meclis'in Maarif Vekâletine yazdığı resmî yazıda (13 Mart 1921) da yer almamaktadır.

Fotoğraf 1
Sebilürreşat,
17 Şubat 1921: 305.

Fotoğraf 2
Hâkimiyetimillîye,
17 Şubat 1921: 1.

Fotoğraf 2
Açıksöz,
21 Şubat 1921: 1.

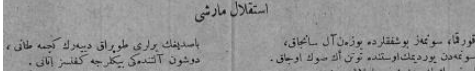
Fotoğraf 4
Hâkimiyetimillîye,
14 Mart 1921: 2

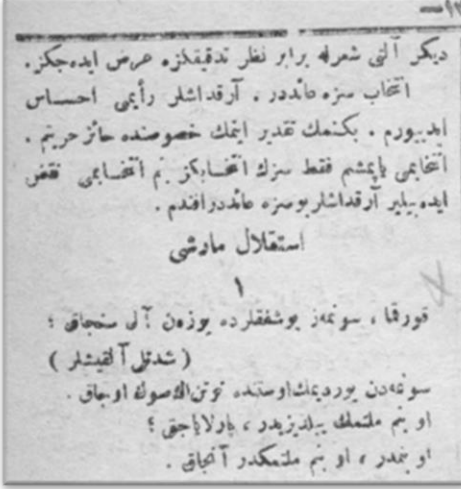
Fotoğraf 5
Cerideiresmiye,
12 Mart 1921: 1.

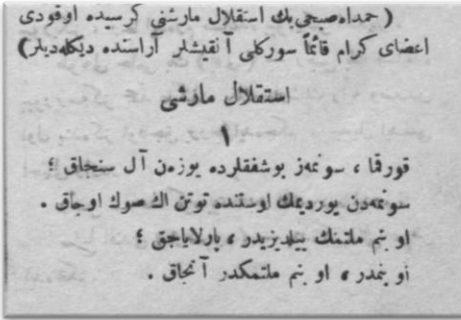
Fotoğraf 6
Gayemillîye,
26 Mart 1921: 1.

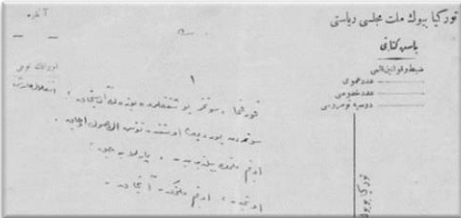
Fotoğraf 7
Servetifünun:
21 Nisan 1921: 123.

Fotoğraf 8
TBMM Zabıt Ceridesi
1 Mart 1921: 13.

Fotoğraf 9
TBMM Zabıt Ceridesi,
12 Mart 1921: 92

Fotoğraf 10
Meclis'in Maarif Vekâletine
yazdığı resmi yazı
(13 Mart 1921)

Bu ilgi çekici farka, tespit edilebildiği kadarıyla, tek değinen Eren olmuştur (1986: 498). Eren'e göre, bu ithaf sonradan "kaldırılmıştır." (1986: 498)³⁸ Ancak bu iddiası ile ilgili bir açıklama ya da yorum yapmamıştır. Bu durumla ilgili şöyle düşünülmektedir:

25 Ekim 1920 tarihli Hâkimiyetilliyeye gazetesinde Maarif Vekâletinden "milli marş" için verilen "Türk şairlerinin nazar-ı dikkatine" başlıklı ilan, "Milletimizin dâhili harici istiklali uğrunda girişmiş olduğu mücadelatı ifade ve terennüm için bir İstiklal Marşı, müsabakaya vaz' edilmiştir." cümlesiyle başlamaktadır. Burada "şair"lerden istenen bir "milli marş"tır ve ilgi çekici bir biçimde adı baştan "İstiklal Marşı" olarak konulmuştur. 12 Mart 1921 tarihindeki Meclis görüşmelerinde Meclis Başkanı'nın (Reis-i Sani Adnan Beyefendi) bir konuşmasında Meclis'e gelen eserleri "İstiklal Marşları" olarak nitelendirmesi de bunu ifade etmektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 12 Mart 1921: 85).

Kastamonu Vekili Doktor Suat B.'nin aynı görüşmelerde söylediği "Akif Bey'in son yaptığı İstiklal Marşından evvel inşat etmiş olduğu şiirler, zaten bidayeti inşadından çok evvel bizim hissiyatımızı, tahassusatımızı ifade etmiştir." (TBMM Zabıt Ceridesi, 12 Mart 1921: 86), sözleri de göz önüne alındığında Meclis'in şairlerden "marş olabilecek nitelikte bir şiir" beklediği açıkça görünmektedir. Ancak bilindiği gibi gelen eserlerin bu niteliği taşımadığı görülünce Mehmet Akif Ersoy'dan bir eser istenmiştir. Akif de edebî değeri çok yüksek, gerçekten de beklediği gibi "Milletimizin dâhili harici istiklali uğrunda girişmiş olduğu mücadelatı ifade ve terennüm" eden bir "şiir" kaleme almıştır. Bu şiir, Akif'in daha önce yazdığı *Ordunun Duası* ve *Cenk Şarkısı* başlıklı şiirlere içerik ve duygu dünyası açısından da çok benzemektedir:

---

³⁸ "Mehmet Âkif'in İstiklâl Marşı'nı "kahraman ordumuza" ithaf ettiğini biliyoruz. Sebülür-reşad'daki bu ithaf, Ceride-i Resmîye'de ve Hâkimiyet-i Millîye'de kaldırılmıştır." (Eren 1986: 498).

ORDUNUN DUASI³⁹

Yılmam ölümünden, yaradan, askerim
Orduma gazi dedi peygamberim.
Bir dileğim var, ölürüm isterim:
Yurduma tek düşman ayak basmasın.

Âmin desin hep birden yiğitler
Allâhu ekber gökten şehidler
Âmin! Âmin! Allâhu ekber!
Türk eriyiz, silsilemiz kahraman
Müslümanız, Hakk'a tapan müslüman
Putları Allah tanıyanlar, aman
Mescidimin boynuna çan asmasın.

Âmin desin hep birden yiğitler,
Allâhu ekber gökten şehidler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber!

Millet için etti mi ordum sefer
Kükremiş arslan kesilir her nefer
Döktüğü kandan göğe vursun zafer
Toprağa bir damlası boş akmasın.

Âmin desin hep birden yiğitler,
Allâhu ekber gökten şehidler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber!

Ey ulu peygamberimiz nerdesin?
Dinle, minâremde öten gür sesin!
Gel bana yâr ol ki cihan titresin,
Kimse dönüp süngüme yan bakmasın.

Âmin desin hep birden yiğitler,
Allâhu ekber gökten şehidler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber

1920

CENK ŞARKISI⁴⁰

*Sebilürreşâd ceride-i İslâmiyyesinin
kahraman askerlerimize armağanı*

Yurdunu Allah'a bırak, çık yola
"Cenge!" deyip çık ki vatan kurtula.
Böyle müyesser mi gazâ her kula?
Haydi levend asker, uğurlar ola.

Ey sürüden arkaya kalmış yiğit
Arkadaşın gitti, yetiş sen de git.
Bak ne diyor, cedd-i şehîdin, işit
Durma git evlâdım, uğurlar ola.

Durma git evlâdım, açıktır yolun...
Cenge sıvansın o bükülmez kolun;
Süngünü tak, ön safa geçmiş bulun.
Uğrun açık olsun, uğurlar ola.

Yerleri yırtan sel olup taşmalı
Dağ demeyip, taş demeyip aşmalı
Sendeki coşkunluğa el şaşmalı
Haydi git evlâdım, uğurlar ola.

Yükselerek kuş gibi Balkanlar'a,
Öyle satır at ki kuduz Bulgar'a
Bir daha Osmanlı'ya güç sırtara
Git de gel evlâdım... uğurlar ola.

Düşmana çiğnetme bu toprakları
Haydi kılıçtan geçir alçakları!
Leş gibi yatsın kara bayrakları!
Kahraman evlâdım, uğurlar ola.

Balkan'ı bildin mi nedir, hemşeri
Sevgili ecdâdının en son yeri.
Bir sıla isterdin a çoktan beri
Şimdi tamam vakti... Uğurlar ola.

³⁹ Turinay 2021: 82-83.

⁴⁰ Turinay 2021: 313-314.

Balkan'ın üstünde sızan her pınar
 Bir yaradır, durmaz içinden kanar
 Hangi taşın kalbini deşsen: Mezar!
 Gör ne mübarek yer... uğurlar ola.
 Eş hele bir dağları örten karı
 Ot değil onlar, dedenin saçları
 Dinle şehit sesleridir rüzgâr!
 Durma levend asker, uğurlar ola.

Ey vatanın şanlı gaza mevkibi,
 Saldırınız düşmana arslan gibi
 İşte Hudâ yâveriniz, hem Nebi
 Haydi gidin, haydi, uğurlar ola.

17 Ekim 1912

“Her üç şiirin ortak özelliği, milletimiz adına varlık-yokluk kaygısının derinden duyulduğu zamanlarda yazılmış olmalarıdır. Biri Rumeli'nin bütünüyle kaybı ile sonuçlanan Balkan Savaşları, diğer ikisi de evrensel bir tasfiyeye maruz kalan koca bir imparatorluğun son çırpınış zamanlarında.” İşte bu ortak özellikleri nedeniyle bu üç şiir Akif tarafından Safahat adlı eserine dâhil edilmemiştir. İşte bu şiirlerden *Cenk Şarkısı* da “Kahraman Askerlerimize” ithafıyla yazılmıştır. Dolayısıyla “Kahraman Ordumuza” (*İstiklal Marşı*) veya “Kahraman Askerlerimize” (*Cenk Şarkısı*) ithaf ettiği bu tür şiirlerini ve ithaf ifadesi bulunmamasına rağmen yine “doğrudan Milli Mücadele'nin isimsiz kahramanlarına, yani mehmetçiklere hitap edilen” *Ordunun Duası* şiirini (Turinay 2021: 51-52) de Safahat'a dâhil etmemiş olması dikkat çekicidir.

Dolayısıyla Akif'in yazdığı eser (*İstiklal Marşı*), Meclis'in beklediği bir “marş”tan çok daha edebi, derin, samimi bir niteliğe sahip olan, şairin Milli Mücadele ve Türk milletiyle ilgili gerçek duygularını, dualarını, sıkıntılarını, coşkularını yansıttığı bir “istiklal şiiri”dir. İşte bu şiir o dönemde çok büyük bir mücadele içinde olan “Kahraman Ordumuza” ithaf edilmiştir. Bu hâliyle *İstiklal Marşı*, elbette bir “marş”tan ötesidir. Meclis'te ilk okunduğu zaman (1 Mart 1921)

yaratdığı coşku da bahsedilen bu duyguları çok etkili bir biçimde yansıtmış olmasındandır.

Yukarıda da söz edildiği gibi İstiklal Marşı, henüz “milli marş” olarak Meclis tarafından kabul edilmeden önce üç gazetede yayımlanmıştır: Sebilürreşat (17 Şubat 1921), Hâkimiyetimilliyeye (17 Şubat 1921), Açıksöz (21 Şubat 1921).

Sebilürreşat, Mehmet Akif'in kurucusu ve başyazarı olduğu, sürekli yazı yazdığı bir gazetedir. Açıksöz ise şairin 19 Ekim-24 Aralık 1920 tarihlerinde arasında kalarak Milli Mücadele'nin önemi ve haklılığını halka vaazlarla anlattığı ve özel bir sevgi beslediği Kastamonu'da çıkan bir gazetedir. Bu önemi dolayısıyla Akif'in “İstiklal Marşı”nı Açıksöz gazetesine “Bu gazete bunu çoktan hak etti.” diyerek yoluyla gönderdiği⁴¹ bilinmektedir. Hatta Akif'in “İstiklal Marşı”nı Sebilürreşat ile Açıksöz (hatta belki de Hâkimiyetimilliyeye) gazetelerine aynı anda gönderdiği düşünülmektedir. Mesafenin uzaklığından dolayı “şiiir” Kastamonu'ya geç ulaştığı, bu nedenle de Açıksöz'de şiiirin Sebilürreşat ve Hâkimiyetimilliyeye'den 4 gün sonra yayımlandığı ifade edilmiştir.⁴²

Dolayısıyla İstiklal Marşı bir “istiklal şiiiri” olarak Sebilürreşat ve Açıksöz'de yazıldığı gibi yani “Kahraman Ordumuza” ithafıyla yayımlanmıştır. Aynı anda gönderilmiş olma ihtimaline ve hatta Sebilürreşat'la aynı gün yayımlanmış olmasına rağmen bu ithafın Hâkimiyetimilliyeye'de bulunmaması ise gazetenin kimliği veya durumu ile ilgili olsa gerektir.

Hâkimiyetimilliyeye “İstiklal Harbi'nin amacını, Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kararlarını millete duyurmak, halkın

---

⁴¹ Konuyla ilgili <http://www.aciksoz.com.tr/> adresinde verilen bilgide Mehmet Akif'in “şiiir”i el yazısıyla ve posta yoluyla gönderdiği ifade edilmesine rağmen dönemin şartları düşünüldüğünde Akif, şiiiri posta ya da telgraf yoluyla göndermiş olmalıdır. Ayrıca, şairin “şiiiri” el yazısıyla gönderdiğine dair de herhangi bir kanıtın veya böyle bir belgenin elde bulunmadığı belirtilmelidir.

⁴² <http://www.aciksoz.com.tr/gundem/milli-sairimiz-mehmet-akif-ersoy-istiklal-marsini-kendi-arzusuyla-21-subat-1921-tarihinde-aciksoz-gazetesinde-yayinlanmasini-saglamistir-akif-icin-aciksoz-cok-onemliydi-h10295.html>

bu savaşa desteğini sağlamak ve gelişen olaylardan toplumu haberdar etmek üzere” 10 Ocak 1920’de yayımlanmaya başlayan, “özel” bir gazete görünümüne sahip olmakla birlikte “Hey’et-i Temsîliyye reisi sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa tarafından tasarlanmış, adı konulmuş ve yönlendirilmiş” ve Mustafa Kemal’in daha önce 14 Eylül 1919’da Sivas’ta çıkarmaya başladığı *İrâde-i Milliye* gazetesinin bir devamı olduğu için⁴³ “Ankara Hükümeti”nin resmî yayın organı niteliğini de taşımaktadır.

Bu özellikleri açısından henüz Meclis tarafından resmî olarak kabul edilmemiş olan İstiklal Marşı şiirinin Hâkimiyetimilliy’e de bir “milli marş” gibi ve Sebilürreşat ile Açıksöz’deki coşku ve heyecanla yayımlanmış olması beklenemezdi. Zaten “İstiklal Marşı” şiirinin de burada diğer iki gazetede olduğu gibi birinci sayfadan ve tam sayfa olarak basılmadığı, sol alt köşeye yerleştirildiği görülmektedir. İşte bu durum, henüz resmî nitelik taşımamış olmasına rağmen “istiklal şiiri”nin Hâkimiyetimilliy’e de yayımlanırken “milli marş” olması muhtemel bir metin olarak görüldüğünü, buna rağmen Sebilürreşat ve Açıksöz’de olduğu gibi “Kahraman Ordumuza” ithaf edilen bir şiir olarak da yayımlanmasının uygun görülmediğini, bu nedenle de bu ithafın çıkarılmış olduğunu göstermektedir. Gerçekten de İstiklal Marşı Meclis tarafından “milli marş” olarak kabul edildikten sonra tüm yayınlarda ve resmî yazılarda “Kahraman Ordumuza” ithafi olmadan yayımlanmıştır.

Sonuç olarak, bu ithafın Sebilürreşat ve Açıksöz’ün dışındaki yayın yazınlarda bulunmamasının temel nedeni, şiirin Meclis tarafından kabul edilmesinin ardından artık resmî bir “milli marş” olarak görülmesi ve o dönemde örnek alınan başta Fransız milli marşı olan *La Marseillaise* olmak üzere bu tür marşlarda böyle bir ithafın bulunmamasından da hareketle milli marşlarda ithafın olmayacağına ya da olmaması gerektiğine dair düşünce olmalıdır.

⁴³ <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakimiyet-i-milliy>

Ayrıca, İstiklal Marşı şiirinin sadece ilk iki kıtasının “marş” olarak bestelenmiş olması da, Mehmet Akif tarafından yazılan şiirin tamamının bir “marş” olarak görülmediğini göstermektedir. Şiirin ilk iki kıtasının bestelenmesinin ardından bazı yayınlarda İstiklal Marşı adı altında sadece bu iki kıtanın bulunmasının nedeni bu olsa gerektir. Dolayısıyla bestelenme süreci sonrasında, biri müzik eşliğinde okunan iki kıtalı “marş”, diğeri edebi bir eser olarak görülen 10 kıtalı “şiir” olmak üzere iki İstiklal Marşı'ndan söz etmek mümkündür. Bunlardan ilkinde bu ithaf hiçbir zaman yer almamıştır.

İlgi çekici bir biçimde, Harf Devrimi'nden sonra Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanan metinlerde, var olan eski ve ortak tutum devre dışı kalmış, bu ithaf bazı yayınlarda metne eklenmeye başlamıştır. Böylece, 12 Mart 1921 tarihinden sonra Arap harfli metinlerde görülen İstiklal Marşı'nın ithafsız yayımlanması konusundaki tutum ortadan kalkmış, ancak bu sefer de keyfi uygulamalar başlamış ve her iki biçimde de yayımlanan metinler görülmeye başlamıştır. Örneğin, “Kahraman ordumuza” ithafı DY'de bulunmakta, TD'de ise bulunmamaktadır. Hatta çok daha dikkat çekici olanı, Talim Terbiye Kurulunun tüm ders kitaplarında bulunması gereken İstiklal Marşı metnine (TT) bu ithafı koymamış olmasıdır. Bu nedenle, İstiklal Marşı Milli Eğitim Bakanlığı onaylı ve izinli tüm ders kitaplarının başında ithafsız, bir şiir olarak işlenen içerikte ithafı bir biçimde yer almaktadır. Örneğin, Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Hazırlık Ders Kitabı'nın (2020) başında (s. 3) İstiklal Marşı şu şekildedir:

İSTİKLÂL MARŞI	
Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;	Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.	Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;	Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
O benimdir, o benim milletimdir ancak.	Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kitabın içeriğinde 3. Ünite'de “şiir” konusunda işlenen bölümde (s. 58) ise şu şekildedir:

1. İSTİKLÂL MARŞI	
-Kahraman Ordumuza-	
Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak; Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak. O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak; O benimdir, o benim milletimindir ancak.	Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda? Şüheda fişkıracak toprağı sıksan, şüheda! Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda, Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Görüldüğü gibi günümüzde de resmî ders kitaplarında İstiklal Marşı'na, "milli marş" olarak görülen yerlerde ithafsız, "şiir" olarak görülen yerlerde ithafli bir biçimde yer verilmektedir.

İstiklal Marşı'nın söz varlığı ile ilgili dikkati çeken diğer bir konu ise Akif'in İstiklal Marşı metninde yaptığı bir değişikliktir. İstiklal Marşı ile yapılmış çalışmaların büyük çoğunluğunda değinilmemiş⁴⁴ olan bu konu, metinde Mehmet Akif tarafından yapılan bir değişikliktir. İstiklal Marşı, ilk olarak Sebilürreşat gazetesinde yayımlandığında metnin 5. kıtasının 1. dizesi şu şekildedir:

آرقاداش! یوردیمه آلچاقلری باصدیرمه
صاقین؛

"Arkadaş! Yurduma alçakları
bastırma sakın;"

Bu dizede bulunan *bastırma* sözcüğünün diğer tüm yayın ve yazılarda (Hâkimiyetimilliyeye, Açıksöz, Cerideiresmiye, Servetifünun, Yeni Giresun, Gayeimilliyeye), Meclis tutanakları-1 Mart 1921, 12 Mart 1921 ve Meclis tarafından Maarif Vekâletine gönderilen 13.03.1921 tarihli yazı) *uğratma* sözcüğüyle değiştirildiği görülmektedir. Örneğin Açıksöz'de bu dize şu şekildedir:

آرقاداش یوردیمه آلچاقلری
اوغر اتمه صاقین!

"Arkadaş yurduma alçakları
uğratma sakın!"

Bu değişikliği Akif'in neden yaptığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Duymaz bu durumu şu cümlelerle ifade etmiştir:

⁴⁴ Görülebildiği kadarıyla bu değişiklikten söz eden çalışma Duymaz 2011: 59, 117'dir.

"İstiklal Marşı'mızın 17 Şubat 1921 tarihli Sebilürreşat dergisindeki ilk neşrinde bu kıtanın birinci mısrasındaki "uğratma" kelimesinin yerinde, "bastırma" kelimesi yazılıdır. Belli ki Akif, bu kelimeyi daha sonra değiştirmiş ve bu mısra Meclis'te yeni şekliyle okunup kabul edilmiştir." (2011: 117).

Şiirdeki bir değişikliğin şair tarafından yapılmış bir açıklaması yoksa bu değişikliğin nedenini belirleyebilmek çok güçtür. Çünkü bu tür değişikliklerin anlam veya biçim yönünden, hatta psikolojik veya sosyolojik birçok nedeni olabilir. Ancak söz konusu Akif gibi Türkçeye ve aruza son derece hâkim olan bir şair olduğunda sözcük değişikliğinin, örneğin aruz zorunluluğu gibi bir nedeni olması beklenmez. İşte bu nedenle, bu tür değişikliklerle ilgili ileri sürülen her görüş bir yorum olmaktan ileri gidemeyecektir. Bu ön kabulden hareketle, İstiklal Marşı'nın 5. kıtasında bizzat Akif tarafından yapıldığı bilinen (ya da kabul edilen) bu değişiklik ile ilgili şu yorumu yapmak mümkündür:

"Arkadaş! Yurduma alçakları (...) sakın;" dizesinde söylenmek istenen düşüncüyü ifade etmek üzere Akif, iki sözcük arasında bir tercih yapmıştır.⁴⁵ Şiirin ilk yayınında *bastırma* sözcüğünü kullanmış, ardından bu sözcüğü *uğratma* ile değiştirmiştir. Şairin *uğratma-* fiilini *bastırma-* fiiline tercih etmesinin temel nedeni düşüncesini en doğru sözcükle ve en güzel dizeyle ifade etme isteği,

⁴⁵ Akif'in diğer şiirleri incelendiğinde buradaki anlama uygun olarak *bastırma-* ve *uğratma-* ile birlikte *çiğnetme-* fiilini de birçok defa kullandığı görülmektedir:

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin:

*Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre **çiğnettin!*** (Vaiz Kürsüde: Turinay 608)

Tekallübâtına bigâneyiz hayal ettik,

*Kımıldamaksızın imanı küfre **çiğnettik*** (Vaiz Kürsüde: Turinay 627)

Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;

*"O benim sun'-u bedî'im, onu **çiğnetme**" dedi.*

Asım'ın nesl-i... diyordum ya... nesilmiş gerçek:

*İşte **çiğnetmedi** nâmûsunu, **çiğnetmeyecek**.* (Asım, Turinay 790)

Düşmana çiğnetme bu toprakları

Haydi kılıçtan geçir alçakları! (Cenk Şarkısı: Turinay 76)

yani Türkçe kaygısı olsa gerektir. Bu dizede *bastırma* sözcüğü *alçakları bastırma* söz dizimi içerisinde kullanıldığı için dilbilgisi açısından *-I bastır-* çekimi (belirtme hâli), ifade edilmek istenen anlamı verememiştir. Çünkü bu dizilim, fiilin başka bir anlamını çağrıştırmaktadır. Örneğin aynı dizilime sahip şu dizelerde fiil, “bir yeri çiğnetmek, ayak bastırmak” anlamında değil, “baskın yaptırmak” anlamındadır:

Şehâmet gösterip binlerce Beytullâhı bastırdın;

Şecaat arz edip birçok ricâlullâhı astırdın! (Acem Şahı, Turinay 411)

Fiilin anlamında ve cümle içerisindeki dizilimden kaynaklanan bu durum dizenin aksamasına neden olmuştur: “Arkadaş! Yurduma alçakları bastırma sakın;”

Dikkat edildiğinde şairin bu dizede ifade etmek istediği anlamı veren fiilin aslında *ayak bastır(ma)-* olduğu anlaşılmaktadır. Akif, eserlerinde ve konuşmalarında bu fiilden sık sık yararlanmış. Örneğin, bir vaazında bu fiili şu şekilde kullanmıştır: “Ey cemaat-i Müslimîn! Hepiniz bilirsiniz ki buhranlar içinde çarpınıp duran bu din-i mübîn bizlere vediatullahdır. Kahraman ecdadımız bu sübhânî vedîayı sıyanet uğrunda canlarını feda etmişler. Kanlarını seller gibi akıtmışlar. Muharebe meydanlarında şehid düşmüşler; râyet-i İslâm’ı yerlere düşürmemişler. Mübarek na’şlarını çiğnetmişler; şeriatın harîm-i pâkine yabancı **ayak bastırmamışlar.**” (Şengüler 1993: 299).

Ayrıca Akif, bu birleşik fiilin *ayak bas(ma)-* biçimini de *Ordunun Duası* şiirinde kullanmıştır:

“Yılmam ölümden, yaradan, askerim

Orduma gazi dedi peygamberim.

Bir dileğim var, ölürüm isterim:

*Yurduma tek düşman **ayak basmasın.**”*

Dolayısıyla Akif’in *ayak bastır(ma)-* birleşik fiilinin yerine *bastır(ma)-* fiilini kullanmış olması, dizede bir anlam bulanıklığına neden olmuştur. Bunu fark eden şair, dizeyi bütünüyle değiştirmek

yerine, bir sözcüğü değiştirerek ifade etmek istediği anlamı ve kurmak isteği söz dizimini yakalamıştır: “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;”

Burada Akif'in *uğratma*- sözcüğünü tercih etmesinde fiilin “Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak” (GTS) anlamı da etkili olmuş olmalıdır. Çünkü şaire göre, “Garb”ın sömürgeci, işgalci ordularının “cennet vatanımız”daki varlıkları, bunlara karşı “göğsünü siper eden” Türk ordusu ve milleti sayesinde çok kısa sürecek, “Hakk'ın vadettiği günler” “belki yarın belki yarından da yakın doğacaktır.” O hâlde, işgal güçlerinin yapabilecekleri en fazla vatanımıza “uğramak” olabilir. Ancak şair Türk ordusuna ve milletine seslenerek şöyle diyor: “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın;”

Noktalama

Arap Harfli İstiklal Marşı'nda Noktalama

Arap harfleriyle kaleme alınan ve tam metin olarak Sebilürreşat, Hâkimiyetilliyeye, Açıksöz, Öğüt, Cerideiresmiye, Servetifünun, Yeni Giresun, Gayemilliyeye'de yayımlanan İstiklal Marşı metinleri arasındaki farkların başında noktalama işaretleri gelmektedir. Elde Mehmet Akif'in el yazısıyla kaleme alınmış özgün metnin bulunmaması, bu farklılıkların nedenlerinin belirlenmesini de zorlaştırmaktadır. Bu durumda, matbu Arap harfli olan bu yayınlar arasında noktalama açısından görülen farklılıklar değerlendirilirken Akif'in bu yayınlarla olan ilişkisinin göz önüne alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

Sebilürreşat, bilindiği kadarıyla İstiklal Marşı metninin yayımlandığı ilk gazetedir. Mehmet Akif bu gazetenin kurucusu ve başyazarıdır. Buna göre, Akif'in başyazarı olduğu bu gazetede İstiklal Marşı'nın yayımlanması önemli bir olaydır ve şairin burada yayımlanan metni mutlaka kontrol etmiş olması beklenmektedir (Eren 1986: 492-498). Ayrıca, İstiklal Marşı'nın 12.03.1921'de kabul edilmesinin hemen ardından Meclis tarafından 15.03.1337/1921 tarihinde, İstiklal Marşı'nın bestelenmesi için gerekli işlemlerin

yapılması hususundaki yazıya ek olarak konan ve el yazısıyla yazılmış olan metin de bu açıdan önem taşımaktadır. Bununla birlikte, TBMM hükûmetinin resmî gazetesi olan Cerideiresmiye'nin 21 Mart 1921 tarihli 7. sayısında yayımlanan İstiklal Marşı da dikkate alınması gereken bir metindir. Çünkü bu yayınla metin, yazılı (matbu) olarak resmî bir nitelik kazanmıştır.

Gerek Maarif Vekâletine yazılan yazıdaki gerekse Cerideiresmiye'deki metnin aynı zamanda Meclis'in bir vekili olan Mehmet Akif'in onayından geçmiş olması beklense de metinlerin bir memur tarafından yazılmış ve dizilmiş olduğu düşünülürse bunların Akif tarafından görülmemiş olma ihtimali elbette vardır.

Sebilürreşat'taki metin ile adı geçen diğer metinler arasında birçok noktalama farklılığı bulunmaktadır. Bu durum, noktalama farklılıkları konusunda hangi metnin temel olması gerektiğine karar verilmesini güçleştirmektedir. Ancak Akif'in başyazarı olması nedeniyle İstiklal Marşı'nın noktalamasında bizzat şairin tercihlerinin yansıtılmış olma ihtimalinin en yüksek olduğu yayının Sebilürreşat'taki metin olduğunu söylemek mümkündür.

İstiklal Marşı'nın ikinci yayını ise Hâkimiyetimilliyе'nin 17 Şubat 1921 tarihli sayısında yapılmıştır. Aynı gazete İstiklal Marşı'nı ikinci defa 14 Mart 1921 tarihinde, yani metnin "milli marş" olarak Meclis tarafından kabulünden sonra yayımlanmıştır. 17 Şubat 1921 tarihli Hâkimiyetimilliyе baskısının çok silik ve küçük olması nedeniyle metnin noktalamaları anlaşılmamaktadır. Ancak ikincisinin de aynı metin olduğu kabul edilirse noktalamalar açısından 14 Mart 1921 tarihinde yayımlanan Hâkimiyetimilliyе metni ile Sebilürreşat'taki metin arasında da birçok noktalama farklılıkları görülmektedir.⁴⁶

---

⁴⁶ Bu bölümde "noktalama farklılıkları görülmektedir." biçimindeki ifade, bahsedilen metinlerin tamamı yoklanarak farklılıklar belirlendiği için yazılmıştır. Ancak makalemizin amacı bu farklılıkların tek tek belirlenmesi olmadığı için noktalama farklılıkları burada verilmemiştir.

Kastamonu'da çıkan Açıksöz ise İstiklal Marşı'nın üçüncü olarak basıldığı gazetedir. Milli Mücadele Dönemi'nde Anadolu'da yayımlanan ilk ve tek gazete olma özelliğine sahip olan Açıksöz gazetesi, Milli Mücadele'ye verdiği destekle de adından söz ettirmiştir. Milli Mücadele'ye destek vermek amacıyla 19 Ekim-24 Aralık 1920 tarihlerinde Kastamonu'da kalan ve halka verdiği vaazlarla onlara Milli Mücadele'nin önemi ve haklılığını anlatan Akif için Kastamonu her zaman özel bir yere sahip olmuştur. İşte bu önemi dolayısıyla Akif'in İstiklal Marşı'nı Açıksöz gazetesine "Bu gazete bunu çoktan hak etti." diyerek bizzat el yazısıyla ve posta ya da telgraf yoluyla gönderildiği ve şiirin 21 Şubat 1921'de 123. sayıda yayımlandığı belirtilmiştir. Hatta şairin, şiirini Sebilürreşat'a ve Açıksöz'e aynı anda gönderdiği, mesafenin uzaklığından dolayı şiirin Kastamonu'ya geç ulaştığı, bu nedenle de Açıksöz'de şiirin Sebilürreşat'tan 4 gün sonra yayımlandığı⁴⁷ ifade edilmiştir.⁴⁸

Görüldüğü gibi İstiklal Marşı, Meclis tarafından "milli marş" olarak resmen kabul edilmeden önce, bilindiği kadarıyla, üç gazetede yayımlanmıştır. Sonrasında ise öncelikle 01.03.2021 ve 12.03.2021 tarihli "zabit cerideleri"nde ve Meclis'in Maarif Vekâletine yazdığı yazıda Arap harfleriyle kaydedilen İstiklal Marşı, sonrasında önce Hâkimiyetimilliy'e de sonra da Cerideiresmiye'de yine Arap harfleri ile yayımlanmıştır. Bu yayınların Mehmet Akif Ersoy tarafından yoklanarak basılmış olma ihtimali çok düşüktür. Bu nedenle noktalama açısından şairin tercihlerinin açık bir biçimde anlaşılacağı tek yayın Sebilürreşat'tır. Bu konuda Açıksöz ikinci derecede göz önüne alınması gereken bir yayın durumundadır.

⁴⁷ Açıksöz'de İstiklal Marşı şu notla yayımlanmıştır: "Şair-i muazzam ve muhterem Mehmet Akif beyefendi üstadımız, İstiklâl Marşı ünvanlı bedîa-i nefiselerinin ilk neşri şerefini gazetemize lutûf buyurdular. Her dizede Türk ve İslâm ruhunun ulvî ve mübarek hisleri titreyen bu abide-i sanâtı, kemali hürmet ve muhabbetle derc ediyoruz." Bu nottan anlaşıldığına göre İstiklal Marşı'nın Sebilürreşat'ta yayımlanmış olduğundan haberleri bulunmamaktadır (Turinay 2021: 84. dipnot).

⁴⁸ <http://www.aciksoz.com.tr/gundem/milli-sairimiz-mehmet-akif-ersoy-istiklal-marsini-kendi-arzusuyla-21-subat-1921-tarihinde-aciksoz-gazetesinde-yayinlanmasini-saglamistir-akif-icin-aciksoz-cok-onemliydi-h10295.html>

Çünkü Sebilürreşat'taki yayın ile Açıksöz'deki yayın arasında da noktalama açısından bazı farklar bulunmaktadır. Bu da şairin bizzat göndermiş olduğu metnin iki gazeteden birinde aynen baskıya verilmediğini kanıtlamaktadır. O hâlde aynen baskıya verilmiş olma ihtimalinin daha yüksek olduğu gazete Sebilürreşat'tır.

Eren de bu konuya değindiği "İstiklal Marşı Üzerine" başlıklı yazısında Açıksöz'deki yayını göremediği için diğer yayınları karşılaştırmıştır. Eren; Hâkimiyetimilliyeye, Cerideiresmiye ve Sebilürreşat'ta Arap harfleriyle yayımlanan metinlerin de kendi aralarında noktalama açısından tutarsız olduğunu, İstiklal Marşı'nın noktalama açısından yeni bir metnin "kurulma"sı gerektiğini, bu uygulamada sadece Hâkimiyetimilliyeye'de çıkan metinle yetinilemeyeceğini, farklı noktalama tercihlerinin görüldüğü TBMM'nin resmî gazetesi olan Cerideiresmiye'deki metnin de göz önünde tutulması gerektiğini, ancak bu ikisiyle de yetinilmeyip Sebilürreşat'taki metne özel bir önem ve ağırlık verilmesi gerektiğini, çünkü Akif'in bu derginin başyazarı olması nedeniyle burada yayımlanan metnin mutlaka yazarın kontrolünden geçmiş olabileceğini dile getirmiştir (1986: 492-498).

Eren, bu yazısında Mehmet Akif'in "noktalama düzeni"nin bugünkünden farklı olduğunu dile getirmiş ve örnek olarak 2. dördüğü'nün 4. dizesindeki *tapan* sözcüğünden sonra konan virgülün "gereksiz" olduğunu, yine 10. dördüğü'nün 4 ve 5. dizelerindeki *yaşamış* ve *tapan* sözcüklerinden sonra konan virgüllerin de bugünkü kurallara uymadığını belirtmiştir (1986: 497).

Sebilürreşat'taki metinde bulunan noktalama işaretleri ile Hâkimiyetimilliyeye, Açıksöz, Cerideiresmiye, Servetifünun, Yeni Giresun, Gayeimilliyeye'de yayımlanan İstiklal Marşı metnindeki noktalama işaretleri birbirini tutmamaktadır. Birçok örnekte farklı tercihler dikkat çekmektedir. Örneğin, İstiklal Marşı'nın ikinci dördüğü'nün adı geçen yayınlardaki noktalaması şu şekildedir:

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül.. Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal;
Hakkıdır, Hakka tapan, milletimin istiklal.

(Sebilürreşat)

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal..
Hakkıdır, Hakka tapan, milletimin istiklal!

(Hâkimiyetimilliyeye)

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal;
Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklal!

(Açıksöz)

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal..
Hakkıdır, Hakka tapan, milletimin istiklal.

(Cerideiresmiye)

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal;
Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklal!

(Yeni Giresun, Gayeimilliyeye)

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül. Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal.
Hakkıdır, Hakka tapan milletimin istiklal.

(Servetifünun)

Çatma; kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal..
Hakkıdır, Hakka tapan, milletimin istiklal.

(Zabıt Ceridesi1)

Çatma kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal..
Hakkıdır, Hakka tapan, milletimin istiklal.

(Zabıt Ceridesi2)

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma, bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal..
Hakkıdır, Hakka tapan milletimin istiklal.

(Meclis'ten Maarif Vekâletine Yazılan Yazı)

Latin Harfli İstiklal Marşı'nda Noktalama

İstiklal Marşı'nın 1 Kasım 1928 tarihinden itibaren Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmaya başlamasıyla, metnin yazımından çok daha belirgin bir biçimde, noktalamasında birtakım farklı uygulamalar ya da tercihler görülmeye başlamış ve böylece İstiklal Marşı'nın farklı yazım ve noktalama özelliklerine sahip çeşitli metinleri ortaya çıkmış ve yayılmıştır.

İstiklal Marşı'nın Sebilürreşat, Hâkimiyetilliyeye, Açıksöz, Cerideiresmiye, Servetifünun, Yeni Giresun, Gayeimilliyeye'de yer alan Arap harfli yayınlarının birbirinden farklı noktalamalara sahip olması Harf Devrimi sonrasında Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanan İstiklal Marşı metinlerinde de birçok noktalama farklılıklarının ortaya çıkmasında temel neden olmuştur. Çünkü bu metinlerin yayımlanma sırasında, muhtemelen Arap harfli metinler örnek alınmış veya şahsi tercihler uygulanmıştır.

Arap harfli bu metinlerin Latin harflerine aktarılması sonrasında dahi birbirinden farklı noktalamaya sahip metinlerin ortaya çıkması bu konuda kesinlikle titiz bir çalışma yapılmadığını göstermektedir. Örneğin, her ikisi de TBMM'nin ilgili birimleri tarafından hazırlanan çalışmalardan birindeki Cerideiresmiye'deki Arap harfli metinden aktarılarak⁴⁹ verilen İstiklal Marşı metni (Kumbuzoğlu 2021: IX) ile diğerindeki metin (Turinay 2021: 84-86) arasında dahi noktalama farklılıkları görülmektedir.⁵⁰

İstiklal Marşı'nın yazım ve noktalaması konusunu ele aldığı yazısında Eren, bahsi geçen yazıyı yazdığı tarihten birkaç yıl öncesinde, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun İstiklal Marşı'nın noktalama ve yazımı konusunda İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın görüşüne başvurduğunu, Kaplan'ın Talim ve Terbiye Kuruluna verdiği cevapta İstiklal Marşı'nın noktalama ve yazımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan Devrin Yazarlarının Kalemile Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal adlı kitabın (İstanbul, 1981) 1. cildinin 501-501. sayfalarında yer alan metni, Hâkimiyetilliyede yayına uygun olduğu gerekçesiyle önerdiğini, bunun üzerine Talim Terbiye Kurulunun da bu metnin "aynen kabul edilmesini" uygun gördüğünü belirtmiştir (1986: 492).

---

⁴⁹ Bu okuma sırasında dahi noktalama işaretlerinde farklı tercihler bulunmaktadır. Örneğin, 4. kıtanın 4. dizesinde ilk sözcük, CR'de (Ceride-i Resmîye) "Medeniyet!", K'de (Kumbuzoğlu 2021: IX) "Medeniyet"; 5. kıtanın 1. dizesi CR'de "Arkadaş yurduma! Alçakları uğratma, sakın", K'de "Arkadaş yurduma alçakları uğratma, sakın!" biçimindedir.

⁵⁰ Metnin ikinci dörtlüğü metinlerde şu şekildedir:

"Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl..
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl." (Kumbuzoğlu 2021: IX)

"Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl." (Turinay 2021: 84)

Bu yazısında Eren; 14 Mart 1337 tarih ve 132 sayılı Hâkimiyetimillîye'deki metin ile *Devrin Yazarlarının Kalemîyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal* adlı kitaptaki metni noktalama açısından karşılaştırmış ve aralarında birçok farklılık olduğunu tespit etmiştir (1986: 492-498). Eren, yukarıda yazım konusunda da aktarıldığı gibi bu yazısında İstiklal Marşı'nın noktalama açısından yeni bir metnin "kurulma"sı gerektiğini, bu yapılırken de kendi aralarında da birtakım farklılıklar olan Hâkimiyetimillîye, Ceride-i resmîye ve Sebilürreşat'taki metinlerin göz önüne alınması gerektiğini dile getirdikten sonra "Yukarıda saydığımız gazetelerde çıkan metinlerin karşılaştırılması sonunda tespit edilen İstiklal Marşı metnini Türk Dili'nin bu sayısında veriyoruz." diyerek kendilerinin bu "metin kurma" çalışmasını yaptıklarını dile getirmiştir (1986: 497). Bahsi geçen bu metin Türk Dili dergisinde yayımlanmıştır.⁵¹

Konuyla ilgili yapılmış bir diğer çalışmada ise Atasoy (2010), amacının "*İstiklal Marşı* içinde noktalama işaretlerinin kullanılış mantığını çözme" olduğunu ve çalışmasında, "şairin tercih ettiği işaretlerin, anlama katkısı, söyleyişe etkisi; yerinde veya yanlış kullanılışı üzerinde" durulduğunu, Akif'in başyazarı olduğu Sebilürreşat'taki metnin noktalamasıyla Hasan Eren tarafından yapılan değişikliklerin ve tercihlerin karşılaştırıldığını, noktalama işaretlerinin anlama göre mi yoksa okuyuşa göre mi konduğunun tespit edilmeye çalışıldığını ve sonuç olarak "şairin noktalama işaretlerini daha çok anlama göre koyduğu"nın tespit edildiğini dile getirmiştir (2010: 763).

Eren, yazısında yaptığı karşılaştırmalar sonucunda bir metin "kurmuş" ve öneri olarak sunmuştur. Ancak Atasoy, çalışmasında, Sebilürreşat ile Türk Dili'nde yayımlanan metni karşılaştırırken metnin anlamına göre bir değerlendirme yaparak doğru olanı, şiirdeki dizeleri düz yazıya dönüştürerek ve Türkçenin genel

⁵¹ "İstiklâl Marşı", *Türk Dili*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Aralık 1986 S. 420, C. LI. s. 1-2, Ankara.

noktalama mantığına göre belirlemeye çalışmıştır. Ancak çalışmasının sonunda herhangi bir metin önermemiştir.

Görüldüğü gibi gerek Arap harfli gerekse Latin harfli yayınlarda noktalama konusunda da bir birlik görülememektedir. Arap harfli metinlerde bu durumun temel nedeni, tıpkı yazım konusunda olduğu gibi 1928'e kadar bir yazım birliğinin bulunmamasıdır.

Türk dili tarihinde noktalama işaretlerinin Türkçe metinlerde kullanımı Orhun Yazıtlarından itibaren başlamıştır. Bu eserlerden itibaren sıklığı ve çeşitliliği artarak kullanımı devam eden noktalama işaretlerinin günümüzdeki çeşitliliğiyle ve işlevleriyle kullanılmaya Tanzimat Dönemi'nde başladığı ve bunları ilk kez Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* adlı eserinde kullandığı bilinmektedir. Noktalamayla ilgili ilk yapılmış çalışmaların başında Şemseddin Sami'nin *Usûl-i Tenkit ve Tertib* adlı eseri gelmektedir. Bu eserde, günümüzde kullandığımız işaretlerin büyük bölümü örnek ve açıklamalarla birlikte yer almaktadır. Tanzimat'tan sonraki süreçte de bir tutarlılık olmamakla birlikte Cumhuriyet'e kadar noktalama işaretlerinin yazar ve şairler tarafından kullanıldığı görülmektedir (Durukoğlu, S., Büyükelçi, B. 2018).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Türkçe, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğindeki yeni Türk devletinin üzerinde durulması gereken temel konularından biri olarak görülmüş ve bu konuda çok önemli adımlar atılmıştır. Bunların ilki Türk Harf Devrimi, diğeri ise Türk Dili Tetkik Cemiyetinin (12 Temmuz 1932) kurulmasıdır. Bu süreçte yapılan çalışmalarla Türkçe sadeleştirilmeye, geliştirilmeye, zenginleştirilmeye çalışılmış ve bu çalışmalarla birlikte yazım ve noktalama konusunda da bir birlik sağlanması için çeşitli yayınlar yapılmaya başlamıştır. İşte 1928, 1941 ve 1948 yıllarında üç baskısı yapılan *İmlâ Lûgati*'nin yayımlanması bu ihtiyacın ve sürecin bir sonucudur.

O tarihlerden günümüze kadar sürekli üzerinde yapılan çeşitli çalışmalarla yenilenerek TDK tarafından yayımlanan Yazım

Kılavuzu,⁵² Türkiye Türkçesinin yazımı ve noktalamasında birliğin sağlanabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Günümüzde dahi özellikle noktalama konusunda bazı sorunların hâlâ yaşandığı düşünülürse 1928 öncesindeki durum çok daha iyi anlaşılacaktır. Arap harfli İstiklal Marşı metnindeki noktalama farklılıkları işte bu durumun bir sonucudur. Yazımda görülmeyen birlik elbette noktalamada da görülememektedir.

Latin harfli İstiklal Marşı metnindeki durum ise biraz daha farklıdır. Yazım ve noktalama açısından, Türkiye Cumhuriyeti'nin dil politikaları sayesinde, Türk dili tarihinin en güçlü yazım birliğinin sağlanmış olduğu bir dönemde, yani günümüzde yeni yayımlanan İstiklal Marşı metinleri arasında dahi noktalama konusunda tutarlılık görülmemesi çok dikkat çekicidir. Bu durumun birkaç nedeni vardır:

a. Yukarıda da ifade edildiği gibi, Harf Devrimi sonrasında Latin harfli İstiklal Marşı metninin yayımlanma sürecinde birbirinden farklı olan Arap harfli metinlerin örnek alınmış olma ihtimali,

b. Cumhuriyet döneminde yazım ve noktalama konusundaki çalışmaların içeriğindeki, kurallardaki değişiklikler ve özellikle resmî kurumların metinleri bu kılavuza göre düzenlemesi,

c. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Harf Devrimi ve Dil Devrimi sonrasında, kısa sürede bir yazım/noktalama birliğinin sağlanamamış olması ve zaten İstiklal Marşı'nın "Mehmet Akif'in en çok okunan, en çok tanınan şiiri" olmasına rağmen 1930'lu yıllardan itibaren uzun süre kolay kolay ulaşılamayan bir eser olması, yani uzun yıllar yaygın bir biçimde yayımlanmamış olması,

---

⁵² 2012'de Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Yazım Kılavuzu 27. Baskıdır.. Ayrıca Yazım Kılavuzu'nun yayımlanma sürecinde adındaki değişiklikler de dikkat çekicidir: İmlâ Lügati (1928), İmlâ Kılavuzu (1941, 1948, 1956, 1957, 1960, 1962), Yeni İmlâ Kılavuzu (1965, 1966, 1967, 1969), Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu (1970), Yeni Yazım Kılavuzu (1973, 1975, 1980, 1981), İmlâ Kılavuzu (1985, 1988, 1993, 1996, 2000), Yazım Kılavuzu (2005, 2008, 2009, 2012). (Demirtürk 2019: 8).

ç. Yukarıda verilen örnekler göz önüne alındığında İstiklal Marşı gibi Türk milleti için çok önemli olan bir metnin yayınında ilgililerin veya kurumların metnin önemi ve değerine yakışır bir biçimde özenli davranmamış olması,

İşte bu nedenlerin tamamı, İstiklal Marşı'nın Latin harfli yayınlarda da birbirlerinden farklı noktalamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Sonuç

Türk milleti için sıradan bir "metin"den öte anlamlar taşıyan eserlerden biri olan İstiklal Marşı, ilk olarak dönemin gazete ve dergilerinde Arap harfleriyle, Harf Devrimi'nden sonra ise çeşitli yayınlarda ve ders kitaplarında Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmıştır. Aynı metnin iki farklı alfabeye yayımlanmış olması nedeniyle metinlerde alfabe, yazım ve noktalama açısından belirgin farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Arap alfabesi ve Latin esaslı Türk alfabesi ile yayımlanan metinler üzerinden İstiklal Marşı'nın yazım ve noktalama özelliklerinin incelendiği bu çalışmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Mehmet Akif tarafından Arap alfabesiyle yazılan İstiklal Marşı, belirlenebildiği kadarıyla Arap alfabesiyle ve tam metin olarak sırasıyla Sebilürreşat (17 Şubat 1921), Hâkimiyetimilliyeye (17 Şubat 1921), Açıksöz (21 Şubat 1921), Hâkimiyetimilliyeye (14 Mart 1921), Öğüt (29 Şubat/1Mart? 1921), Cerideiresmiye (21 Mart 1921), Yeni Giresun (?), Gayeimilliyeye (26 Mart 1921) ve Servetifünun'da (21 Nisan 1921) yayımlanmıştır.

Akif'in el yazısıyla kaleme aldığı metnin elde bulunmaması nedeniyle İstiklal Marşı'nın metnin Arap alfabesiyle kayıtlara geçtiği ilk örnekler, İstiklal Marşı'nın 17 Şubat 1921'de yayımlandığı Sebilürreşat ve Hâkimiyetimilliyeye gazetelerindeki matbu baskılardır.

İstiklal Marşı'nın resmî olarak kayıtlara geçtiği ilk örnek Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı metnin ilk defa Meclis'te okunduğu gün olan 1

Mart 1921 tarihli Genel Kurul tutanağıdır (TBMM Zabıt Ceridesi 1 Mart 1921: 13).

İstiklal Marşı'nın Arap harfleriyle ve resmî olarak bir el yazısıyla kayda geçtiği ilk örnek ise TBMM tarafından İstiklal Marşı'nın bestelenmesi için gerekli işlemlerin yapılması hususunda, Maarif Vekâletine (Millî Eğitim Bakanlığı) yazılan ve İstiklal Marşı'nın onaylı bir suretinin tüm vekâletlere gönderilmek üzere ekine konduğu 13.03.1337/1921 tarihli belgedir.

2. İstiklal Marşı'nın ilk yayını matbu olarak Arap alfabesiyle Sebilürreşat'ta yayımlanan metindir. Bu metinde bulunan harflerin sayısı 1195, Latin harfli metinlerdeki harflerin sayısı 1459'dir. Bu farkın nedeni Türkçenin Arap alfabesiyle yazılırken yüzlerce yılda oluşmuş yazım geleneğine göre Türkçe kökenli sözlerde yazılmayan ünlüler ve Latin esaslı Türk alfabesinin de sesçil (fonetik) bir nitelik taşıması, yani her sese (sesbirim/fonem) karşılık bir harfin bulunmasıdır. Bu bilgilerden hareketle İstiklal Marşı'nın harf sayılarıyla ilgili üretilen "efsane"nin doğru olmadığını söylemek mümkündür. Bu uydurma bilgilerin Latin esaslı Türk alfabesi ile yazılmış metin üzerinden üretilmiş olması da ayrıca ilgi çekici bir "cehalet"tir.

3. İstiklal Marşı'nın Arap alfabesiyle yazılmış ve yayımlanmış olması, "*ulusun*" örneğinde görüldüğü gibi sözcüklerin anlamlandırılmasında kolaylık da sağlamaktadır.

4. Arap harfli İstiklal Marşı metinlerinin yazım ve noktalama özellikleri incelendiğinde, birbirinden birebir alıntılanmış metinler (Yeni Giresun ve Gayeimilliyeye) hariç, tüm metinler arasında birtakım yazım ve noktalama farklılıkları bulunduğu görülmüştür. Bu farklılıkların temel nedeni, Oğuzcanın Anadolu'da yazı dili olma sürecinde yazımda birliğin çok geç sağlanmış olmasıdır. Ancak sağlandığı düşünülen bu birliğin de sanıldığı gibi tüm metinlerde görülebilecek bir tutarlılığa sahip olmadığı belirtilmelidir. Bu nedenle, 15-16. yüzyılda yazımında birliğin olduğu düşünülen Osmanlı Türkçesinin son döneminde yazılan İstiklal Marşı'nın Arap

harfli matbu yayınlarında dahi özellikle Türkçe kökenli sözlerin yazımında farklılıklar bulunmaktadır.

Metinler arasındaki genellikle Türkçe sözcüklerdeki ünlülerden kaynaklanan bu tür yazım farklılıkları dışında, Arap harfli İstiklal Marşı metninin yüzlerce yıl içerisinde oluşmuş yazım geleneğiyle oluşturulduğu, dolayısıyla bu metnin yazım açısından klasik bir Osmanlı Türkçesi metni olduğu görülmektedir.

Noktalama konusunda ise yazımdan daha büyük bir sorun bulunmaktadır. Çünkü Türkçede günümüz ölçütlerinde noktalama işaretlerinin kullanımı ancak 18. yüzyılda, Şinasi'yle birlikte başlamıştır ve TDK tarafından yayımlanan Yazım Kılavuzu'nun 1941 baskısından itibaren noktalama kurallarına da değinilmeye başlanmıştır (Demirtürk 2019: 31). Ancak bu kuralların etkisi ve ne kadar ciddiye alındığı elbette tartışma konusudur. Eldeki metinlerden görüldüğü kadarıyla yazım ve noktalama konusunda da ortak bir bilincin ve titizliğin bulunmadığını söylemek mümkündür.

5. Harf Devrimi sonrasında İstiklal Marşı'nın Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanan metinlerinde de yazım ve noktalama açısından birtakım farklı uygulamalar ya da tercihler görülmeye başlamıştır. Böylece İstiklal Marşı'nın farklı yazım ve noktalama özelliklerine sahip çeşitli metinleri, hatta "nüsha"ları ortaya çıkmış ve yayılmıştır. Yazım ve noktalama farklılıklarının temel nedeni, 1928'de Latin esaslı Türk alfabesine geçildikten sonra uzun yıllar bir yazım birliğinin sağlanamamış olmasıdır. Bu durum, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzlerce yıllık dil, yazım ve noktalama sorunları konusunda üretilen çözümlerle aşılmaya çalışılmıştır. Özellikle Yazım Kılavuzu'nun yayımlanma süreci ve içeriği bu açıdan dikkat çekmektedir. Çünkü 1928'den itibaren yayımlanan ve 2012'de 27. baskısı yapılan Yazım Kılavuzu'nda (TDK) baskıdan baskıya değişen kurallar ülkedeki tüm basın yayın işlerinde, metinlerin yazım ve noktalama açısından bir birlik içerisinde olmasını olumsuz etkilemiştir. Ancak bu durum temel bir eksiklik olarak görülse de, itiraf edilmelidir ki İstiklal Marşı'nın Latin harfli

yayınlarındaki yazım ve noktalama sorunlarının başında yayıncıların, kurumların ya da şahısların bu konuda titiz ve bilinçli davranmamış olmasıdır. Bu tür keyfi uygulamalar birbirinden farklı yazım ve noktalamalara sahip İstiklal Marşı metinlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

6. Mehmet Akif'in kurucusu ve başyazarı olduğu Sebilürreşat, bilindiği kadarıyla İstiklal Marşı metninin matbu Arap harfleriyle yayımlandığı ilk gazetedir. Yukarıda da değinildiği gibi Sebilürreşat'taki metin ile diğer metinler arasında yazım ve noktalama açısından birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum, yazım ve noktalama açısından hangi metnin temel alınması gerektiğine karar verilmesini güçleştirmiş, bu nedenle de bazı araştırmacılar, birden çok metinden yararlanarak tek ve doğru bir metin oluşturma, yani bir "metin kurma" çabasına girmişlerdir. Oluşturulan bu metin ise maalesef yine İstiklal Marşı'nın ortak ve tek metni olmasını sağlayamamış, sadece var olan seçeneklere bir yenisi eklenmiştir.

Akif'in başyazarı olması nedeniyle İstiklal Marşı'nın yazım ve noktalamasında bizzat şairin tercihlerinin yansıtılmış olma ihtimalinin en yüksek olduğu yayın Sebilürreşat'taki metindir. Bu nedenle Sebilürreşat'ta yayımlanan metnin yazım kuralları açısından TDK tarafından belirlenmiş ve uzun yıllar boyunca kullanılarak oturmuş kurallara göre yazılması gerektiğini, noktalama açısından ise tıpkı günümüzdeki şairlerin şiirlerindeki noktalama tercihlerine karışılmadığı, müdahale edilmediği, düzeltilmediği gibi İstiklal Marşı metnine de müdahale edilmemesi gerektiği düşünülmektedir. Buna göre, ortak olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülen metin, zorunlu üç düzeltme⁵³ ile bu çalışmanın sonuna eklenmiştir (EK 1).

⁵³ Bu üç düzeltmeden ikisi "yan yana iki nokta" işaretidir. Tanzimat sonrasında şair ve yazarlar tarafından kullanılan bu noktalama işareti (Atasoy 2010: 770-771) aynı işlevle günümüzde "üç nokta" biçiminde kullanılmaktadır. Bu nedenle, "Kahraman ırkıma bir gül.. Ne bu şiddet, bu celal;" ile "Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın.." dizelerindeki iki noktaların üç nokta ile değiştirilmesi gerekir. Ayrıca, bilindiği gibi Sebilürreşat'ta yayımlanan metnin 5.

7. İstiklal Marşı metninin söz varlığı veya bütünlüğü açısından iki önemli ve dikkat çekici durumu bulunmaktadır: “Kahraman ordumuza” ithafı ve metinde yer alan bir sözcüğün Mehmet Akif tarafından değiştirilmesidir.

İstiklal Marşı, Sebilürreşat ve Açık Söz gazetelerinde “Kahraman ordumuza” ithafıyla yayımlanmasına rağmen bu ithaf; Hâkimiyetilliyeye (Her iki sayısında da), Cerideiresmiye, Yeni Giresun, Gayeimilliyeye ve Servetifünun’da bulunmamaktadır. Bu ithafın, zabıt ceridelerinde (1 Mart 1921, 12 Mart 1921) ve Meclis’in Maarif Vekâletine yazdığı resmî yazıda (13 Mart 1921) da yer almadığı görülmüştür.

Bu ithafın Sebilürreşat ve Açık Söz’ün dışındaki yayın yazınlarda bulunmamasının temel nedeni, metnin Meclis tarafından kabul edilmesinin ardından artık resmî bir “milli marş” olarak görülmesi ve o dönemde örnek alınan başta Fransız milli marşı olan *La Marseillaise* olmak üzere bu tür marşlarda böyle bir ithafın bulunmamasından da hareketle milli marşlarda ithafın olamayacağına ya da olmaması gerektiğine dair düşünce olmalıdır.

Latin alfabesine geçildikten sonraki yayınlarda da bu ithafın keyfi bir biçimde bazı metinlere konduğu bazı metinlere konmadığı görülmüştür. Çok daha dikkat çekici olanı ise Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunun tüm ders kitaplarında bulunması gerektiğini düşündüğü ve sitesinde yayımladığı İstiklal Marşı metnine bu ithafı koymamış olmasıdır! Ancak özellikle Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında İstiklal Marşı'nın bir şiir olarak incelendiği bölümlerde metnin ithaf ile yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle İstiklal Marşı, Millî Eğitim Bakanlığı onaylı ve izinli tüm ders

---

kıtasının 1. dizesindeki (“Arkadaş! Yurduma alçakları bastırma sakın;”) “bastırma” sözcüğü, şair tarafından diğer yayınlarda “uğratma” sözcüğüyle değiştirilmiştir. Bu nedenle, önerilen metinde dizinin “Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;” biçiminde olması gerekmektedir.

kitaplarının başında ithafsız, bir şiir olarak işlenen içerikte ithaflı bir biçimde yer almaktadır.

İstiklal Marşı'nın söz varlığı ile ilgili dikkati çeken diğer bir konu ise Akif'in İstiklal Marşı metninde yaptığı bir değişikliktir. İlk yayımlanan yer olan Sebilürreşat'ta 5. kıtanın 1. dizisinde bulunan *bastırma* sözcüğü, diğer tüm yayın ve yazılarda *uğratma* sözcüğüyle değiştirilmiştir. Akif gibi Türkçeye ve aruza son derece hâkim olan bir şair tarafından yapılan bu değişikliğin temel nedeni, şairin düşüncesini en doğru sözcükle ve en güzel dizeyle ifade etme isteği, yani Türkçe kaygısı olmalıdır. Bu nedenle Akif'in, bu değişimi, dizede ifade etmek istediği anlamı, *uğratma* sözcüğüyle kurulan cümlelerin daha doğru ve güzel verdiğine inandığı için yaptığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Arap alfabesiyle ve Latin esaslı Türk alfabesiyle yayımlanmış İstiklal Marşı metinlerinde, alfabeden ve gelenekten kaynaklanan birtakım özellikler veya sorunlar dışında yazarların, yayıncıların, kurumların İstiklal Marşı'nın tüm toplum tarafından özellikle 12 Mart anma törenlerinde ifade edilen değeri ve anlamına uygun veya yakışan bir biçimde davranmadıkları, metnin yayınlarında gerekli titizliği ve duyarlılığı göstermedikleri görülmüştür.

Türk milleti için önemi ve değeri düşünüldüğünde, "(...) tek taşı bile yerinden oynatılmayacak muhkem, harikulâde bir ses, söz ve mânâ mimarisi." (Okay 2010: 80) olan İstiklal Marşı için söylenmiş ve yazılmış her sözün az, söylenecek ve yazılacak her sözün ise yetersiz ve eksik olacağı muhakkaktır. Ancak Mehmet Akif Ersoy'un Türk milletine armağan ettiği bu metne verilecek olan değer, öncelikle onun yayınlarındaki titizlikte kendini göstermelidir. Böylesine bir emanete ancak bu şekilde sahip çıkılabilir.

Kaynakça

Akar, A. (2018). *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Akay, H. (2010). "İstiklal Marşı'nın Tarihçesi". *İstiklal Marşı 41 Dize 41 Yorum*. (Haz.) H. Akay ve M. F. Andi. İstanbul: Hat Yayınları, 17-69.
- Aslan, Ç. ve Toker, M. (Hz.) (2009). *Gâye-i Millîyye* (Tıpkı Basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Atasoy, F. O. (2010). İstiklal Marşı'nın Noktalaması. *Turkish Studies (International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic)*, 5(3): 763-789.
- Ayaydın Cebe, G. Ö. (2021). Smile of the Crescent: Constructing a Future Identity out of Historical Ambiguity in İstiklal Marşı (with Translation). *Die Welt des Islams*, 61 (2). (BASKIDA)
- Bilgin, A. (2009). İstiklal Marşı ve Üzerine Yapılan Çalışmalar. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXXVII (22): 23-34.
- Çetin, N. (2013). *İstiklal Marşı'mızı Anlamak*. Ankara: Öncü Kitap.
- Demirtürk, C. (2019). *Türkçe Yazım Kılavuzlarının Gelişimi Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Denizli.
- Durukoğlu, S. ve Büyükelçi, B. (2018). Türk Dilinde Noktalama İşaretlerinin Kullanımı ve Tarihi Gelişimi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 14(6): 11-26.
- Duymaz, R. (2009). *Milli Mücadele'miz ve İstiklal Marşı'mız*. İstanbul: AK Akademik Kitaplar.
- Eren, H. (1986). İstiklal Marşı. *Türk Dili*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 51(420): 492-498.
- Ergin, M. (1997). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Filazi, G., Çuhadar, S., Bozbiyık, N. ve Karaca, D. (2010). *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Hazırlık Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Göğüş, B. ve Demiray, K. (1945). *Türkçe 1 Orta Okul Kitapları*. Ankara: MEB Yayınları.
- İmlâ Kılavuzu. (1941). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- İmlâ Kılavuzu. (1948). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- İmlâ Lûgati. (1928). Ankara: Dil Encümeni.

- Kaplan, M., Enginün İ., Emil, B., Birinci, N. ve Uçman, A. (Hz.) (1981). *Devrin Yazarlarının Kalemile Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karataş, M. (2019). *Her Yönüyle Türk Dili*. Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Karataş, M. (2020). *Türkçe ve Felsefe Terimleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Kumbuzoğlu, M. A. (2021). *Kabulünün 100. Yılında Millî Mutabakat Metnimiz İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy Belgeler*. Ankara: TBMM Yayını.
- Okay, O. (2010). "Milli Marş ve Edebi Metin Olarak İstiklal Marşı". *İstiklal Marşı 41 Dize 41 Yorum*. (Hz.) H. Akay ve M. F. Andı. İstanbul: Hat Yayınları, 71-80.
- Özgül, O., Babuçoğlu, M. ve Gürlek, S. (Hz.). (2021). *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Yay.
- Sarıhan, Z. (2002). *Vatan Türküsü İstiklal Marşı, Tarihi ve Anlamı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Saussure, F. S. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Şengüler, İ. H. (Hz.) (1993). *Açıklamalı ve Lügatçeli Mehmed Akif Külliyyatı*. Tefsir-i Şerifler, Hutbe, Vaaz ve Mektuplar C. 9. İstanbul: Hikmet Neşriyat.
- Timurtaş, F. K. (1997). *Osmanlı Türkçesi Grameri 3*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Turinay, N. (Hz.) (2021). *İstiklal Marşı'nın 100. Yılında Mehmet Akif Ersoy Şiir Külliyyatı Safahat*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Latin Harfli), Devre: 1, Cilt: 8, İçtima: 1, 26 Şubat 1337 (1921) .
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Latin Harfli), Devre: 1, Cilt: 9, İçtima: 1, 1 Mart 1337 (1921).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Latin Harfli), Devre: 1, Cilt: 9, İçtima: 6, 12 Mart 1337 (1921).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Latin Harfli), Devre: 3, Cilt: 5, İnikat: 1, 1 Kasım 1928.

Uğurlu, M. (2011). "Oğuzca ve 'Anadolu Merkezli Oğuz Türkçesi'", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6/1: 123-156.

Yazım Kılavuzu. 24. Baskı. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu.

2. Sınıf Okuma Kitabı. (1938). İstanbul: Kültür Bakanlığı.

Gazete ve Dergiler

Açıksöz, 21 Şubat 1337/1921), s. 123.

Açıksöz, 21 Mart 1337 / 21 Mart 1921, Numro: 138, s. 2.

Cerideiresmiye, 21 Mart 1337 / 21 Mart 1921, Numro: 7, s. 1.

Gayeimilliyeye, 26 Mart 1337 / 26 Mart 1921, S. 18, s.1.

Hâkimiyetimilliyeye, 17 Şubat 1337/1921, S. (Numro) 111, s. 1.

Hâkimiyetimilliyeye, 13 Mart 1337/1921, S. (Numro) 131, s. 2.

Hâkimiyetimilliyeye, 14 Mart 1337 / 14 Mart 1921, Numro: 132, s. 2.

Hâkimiyetimilliyeye, 14 Mart 1337 / 14 Mart 1921, Numro: 132, s. 2.

Hâkimiyetimilliyeye, 2 Eylül 1337 / 2 Eylül 1921, Numro: 280, s. 2.

Karagöz, 5 Temmuz 1338 / 1922, Numro: 1492, s. 1.

Sebilürreşat, 21 Mart 1337/1921, S 472, s. 38

Sebilürreşat, 17 Şubat 1331/1921, S. 468, C. 18, s. 305.

Servetifünun, 21 Nisan 1337 / 21 Nisan 1921, Numro: 1468, s. 134.

Vakit, 29 Eylül 1337 / 29 Eylül 1921, Numro: 1366.

Yarın, 17 Teşrin-i sani 1337 / 17 Kasım 1921, Numro: 6.

İnternet Kaynakları

<http://www.aciksoz.com.tr/> (Erişim: 01.04.2021).

<http://www.aciksoz.com.tr/gundem/milli-sairimiz-mehmet-akif-ersoy-istiklal-marsini-kendi-arzusuyla-21-subat-1921-tarihinde-aciksoz-gazetesinde-yayinlanmasini-saglamistir-akif-icin-aciksoz-cok-onemliydi-h10295.html> (Erişim: 01.04.2021).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/hakimiyet-i-milliyeye> (Erişim: 01.04.2021).

<https://sozluk.gov.tr> Güncel Türkçe Sözlük (TDK) (Erişim: 02.04.2021).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c009/tbm01009001.pdf> (Erişim: 02.04.2021).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c009/tbm01009006.pdf> (Erişim: 02.04.2021).

<https://ttkb.meb.gov.tr/www/ders-kitaplari-icin-dokumanlar/dosya/32> (erişim: 03.04.2021).

<http://katalog.tdk.gov.tr/resource?itemId=37181&dkymId=922> (Erişim: 03.04.2021).

<https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/duzeltme-isareti/> (Erişim: 03.04.2021).

<https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/kesme-isareti/> (Erişim: 04.04.2021).

<https://www.tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/bitisik-yazilan-birlesik-kelimeler/> (Erişim: 04.04.2021).

<http://www.aciksoz.com.tr/gundem/milli-sairimiz-mehmet-akif-ersoy-istiklal-marsini-kendi-arzusuyla-21-subat-1921-tarihinde-aciksoz-gazetesinde-yayinlanmasini-saglamistir-akif-icin-aciksoz-cok-onemliydi-h10295.html> (Erişim: 04.04.2021).

<https://www.malumatfurus.org/istiklal-marsinin-571-hece-1453-harften-olustugu-iddiasi/> (Erişim: 04.04.2021).

EK 1: Önerilen İstiklal Marşı Metni

İSTİKLAL MARŞI

-Kahraman Ordumuza-

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celal;
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahi şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli;
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım;
Her cerihamdan, İlahi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden naaşım!
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlal:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal.

Mehmet Akif Ersoy

EK 4: Açıksöz (21 Şubat 1921):

<p>آپونہ شہزادگی ہر سہ ماہی سے سزا دینا ۲۰۰ گار آئی ۱۲۲۰ فروری انقلاب پر سرشار ہونے کی حالت دور شہزادگی</p>	<p>اچیق سوز</p> <p>۱۲۲۵</p>	<p>الاربعه قطرینہ ۲۰۰ غمورہ سنگرہ ہوائی آواز درج اولاد ۰ دوخ اولیاء اوقاف اعادہ ایضاً ۰</p>
<p>صاحب امتیاز: احمد حدی مدیر: یحییٰ بن علی مدیر مسئول: حسنی</p>		
<p>تبریز ۱۲۲۴</p>	<p>۲۱ شہادت ۱۲۲۷</p>	<p>ایکینہ</p>
<p>تشمہ سی ۱۰۰ پارہدر</p>		

استقلال مارشی

— قہرمان اردوزمہ —

<p>باسدیتک پرلی دیار بران! ، دیہار کیمہ مان! ، دوشون آلتدہن یکسر کچہ کشتن یاقی ، سن شیدہ اولقیسن، اینشیتہ ، یازتیدہ ، آنآکی ، ورمہ ، دتاری آلمکدہ ، بو چنت وطنی کیم بو چنت وطنک اوغرشہ اولار کیم فنا ؟ شیدا فیشیرہ جیق طوریانی صیتسک .. شیدا ! جان ، جانی بوتون وادیمی آلمیندہ خدا ، آچسین تک وشمند نی دنیادہ جدا ، روجک سندن ، آلمی ، شدرود آچیق املی ! دکمسین ممدیک کوکستہ تا جرم الی ، بو اقالر — که شیدانتری دیشک نی — ایدی یوردیک اوستدہ نیم اچکله لی . اوزمان وجد الہیکسیدہ ایددہ وارہ سلطام ؟ صریریمعدن ، آلمی ، بو شونوب قاتلی یلیم ، فیشیرد روح مجرد کی بردن نشم ! او زمان یکسہارک عرشہ دکر بلکیشم ! دانہلان سندن شفقار کی ای شالی حال ! اولسن آرتیق دوکولن کاتریک حبیبی حال ، ایڈیا سکا بریق ، عرقہ بریق ائندہ حال ؛ حتیدر حر یاشامک یازلمک حریت ؟ حتیدر حقه طایق ملئنا و استقلال .</p>	<p>قودقا ، سوغوجو بو شفقارده یوزن آل مستجاب ؟ سوغدن یوردیک اوستدہ تون کلسرک اولواجی . او نیم ملسک ییلیردو ؛ یارلا بیجی ؟ او نیم ملسکدر آچیق . چاقا ، قریزانلام ، چیردی ای تازی حال ! قہرمان صرلہ برکول ! تہ پوشدت ، بو جلال ؟ سکا اولار دوکولن قائلیم سوسرک حال ! حتیدو حقه طایق ملسک استقلال . بن اولدن بردر حر یاشادم ، حر یاشادم . هانکی چیلین بکا زنجیر اورده شیش ؛ ناشادم ! کرگمش ، کیم کیم ؛ پندیمی بیکنر ، آنازم ، بیرتدم طاقازی ، انکیزارہ صیغام ، ناشادم ! غریک آقایی ملسنسه چیلک زرهلی دیوار ؟ نیم اجمال لوو کوکسم کی سر حدیم وار ! اولسون ، قودقا ! تاملیل بریلہ برامانی یوقار ، مدنیت ! ، یدیکانہ کتہ دیشن کلال چالوار ؛ آرقدیش بو یقہ آیللقاری اوغراغہ مساتین ! سپریت کوکدنکی ، غورسون بریاسزچہ آقین ! طوغه چمدو سا وادہ ایتدیک کوکل حاکم . . کیم ییلیر ، بکے بلرین .. بکے بلریندہ یاقین .</p>
---	---

استقلال حکمہلر: یک تعطیل فعالیت مناسبہ

<p>تعمیل بو قرارہ کی بو کوک بر استیجاب بریت کیشرش و استیجابی دوزومرک تک مہم ملاحق کتب ایشدی ، دنیسہ پارکہ بوک ایشچنت نظم شمسکی قاریش کرانندہ ای جمعی و مکت رملت ایچن تک قائدہ ورمی اربابیت و لاندہ اندہ لاری و ان عدالتی آملیق اولوتا بیلہر بو قون کولہ زہر بوک مجلس</p>	<p>زیدالشمس ، سراسلق و سہانت و سہیتہ جرمدی خاطر مسایلیں درجہدہ آرٹشیدی ، بو وضیت قارنیت سدہ جلس و عکدہ اولدوزومرک اولوز کردی ، و آقا شوقری آرتشمن بوچ .. دورن ذقی هر شعلہ ایچور ، اولاندی ، کورمہ ، مأورد ایدنی ، استقلال حکمہلرینک ، اسباب تشکیل یوزن ، عزیزہ ایشدی .</p>	<p>نہن ایلری کلدیکی ایچہ آکلانمان له و سلطامہ سوز سولہک عنانق اولوزر زبالکنز کندی عجماندہ استقلال عکساری کمرن اولنی احوال الہ شو سولک زمانلر دکر احوالی تصدیق انتمہ جالیانہ بن : استقلال حکمہلری یا طبع بر استیجابدن دوغمشد و فراری و لغمان جوعاٹش ، طفاوت</p>
--	--	--

EK 6: Cerideiresmiye (21 Mart 1921):

آبونه شرائط
پوز نستهسی ۲۵۰۰ فروش
الی ۱۲۰۰
پیر نستهسی ۱۰۰۰ پلومدو

جریده رسمییه

بازار ایرتسی
۱۱ رجب ۱۳۳۹
۲۱ مارت ۱۹۲۱
تاریخ تأسیسی
۷ تشرین اول ۱۳۳۶

تورک اوبوک ملت مجلسی حکومتک درسی غزنیته سی ولوبشته: بلیک هفتده بر دفعه نشر اولدور . سنه ۱۰

استقلال مارشی

۶
باصدیلق برلری ، «طوبراق» دبیهدیکیمه ، طایق :
دوشون آلتهدیک بیلکرسه کفنسیز یاقنی ،
سن شهید اوغلوک . ایچینه ، یازقدیر ، آناکی :
وریمه ، دنیاری آلسدکده ، بو جنت وطنی .

۷
کیم بو جنت وطنک ادرهت اولمازکه فدا ؟
شهیدا ، فیثقیره حق ، طوبراق صقدهک شهیدا !
جان ، جانانی ، بتون واریمی آسینده خدا ،
ایغسین تک ، طمندن بی دنیاده جدا .

۸
روحک سندن ، الهی ، شودر آنجاق ملی ،
دکسین مبدیک کونکته ناهرم ای .
پرافاتار - که شهادتیری دنک تلی -
ابدی بودریک اوستده بی ایگه لی .

۹
اوزما . وجد ایله بیک سجده ایدر - واره - طانم ،
هر جریمه دن ، الهی ، پوشاب قالی دیم ،
فتقیر روح مجرد کیم یردن نشم ؟
او زمان بوکله ک هرده دکر بلسک بانم .

۱۰
دالالان سنده شفقار کیم ای شانلی حلال !
اولسون کونق دوکوان قانریک همی حلال .
ابدیا سکا یوق ، عرقه یوق اضحلال :
حقیدر ، حر یاناش ، پیرانمک حریت ؟
حقیدر ، قه طایق ، ملتک استقلال .

قبول تاریخی : ۱۲ مارت ۱۹۲۱
۶ جلد ۲
محمدتاکف

۱
تورقا ، - ویز بو شفقارده یوزمن آل شنجاق ؟
- وغمدن بودریک اوستده تون اک سوک اوجاق .
اوتم ملتک بیدریزدر ، پارلاچق ،
اوجقدر ، اوتم ملتکدر آنجاق .

۲
جانغا ، قربان اولام ، چهره کی ای تازی حلال
فهرمان عرقه بر کول ! نه بو شدت ، بو حلال ؟
سکا اولان دوکوان قانریز سوکره حلال . .
حقیدر ، حقه طایق ، ملتک استقلال .

۳
بن ازلدن بریدر حر یاندم ، حر یاندم
هانکی جیدین بکا زنجیر اوره جقش ؟ شلنارم :
کوکرمش سل کیم ؟ بندیمی جیکتر آشارم ؟
یرنارم طاغیری ، انکیلره صیدام ، طاننارم .

۴
فهرک آقانی سارمشه چلیک زرهل دیوار ،
بیم یان طولو کونکیم کی سر سدم وار .
اولسون ، تورقا ! نامل بویه بر ایغانی بوغاز ،
« حدایت ۱ » دبیپک تک دیتی قلیش جانلوار ؟

۵
آرقداش بودریه ! آلیقلره اوغرانه ، ساقین
سیر ایت کونکده ، طورسون بو جراسجه آتین .
طوغه جقدر سکا وعد ایتدیکی کونل حقک . .
کیم بیلر بلک یارین . . بلک یارینده یاقین .

EK 7: Gayeimilliyе (26 Mart 1921):

تاریخ تاسیسی ... ۲ مارت سنه ۱۳۴۷

دایمی یوز پارلامنت

مساب ایجاز : منصور هری

فرماندهی ایجن اوزاره سؤوری ایله گوراداران

سداکی : ۳۰۰ اتی ایلی : ۱۲۶ : لوح

آلی : ۹۰ : غریزه

مساب ایجاز : منصور هری

فرماندهی ایجن اوزاره سؤوری ایله گوراداران

سداکی : ۳۰۰ اتی ایلی : ۱۲۶ : لوح

آلی : ۹۰ : غریزه

یل ۱ - سان ۱۸

غایمیلییه

استنبول و سعادت و نشنه .

جمعہ ایرسی و یازار ایرتندن باشقه هرگون حیثیات

سیاسی ، علمی ، ادبی ، و اقتصادی غریزه

بو کونک اذ زیاده کوزه چاریان خبرلری

قسم خصوصیمزده روسیه ایله عقد ایذیلان و عاقبت مهادهمسی ، تک خلاصه بین اوقویکان .

کریمستاندن استانبوله بیکارجه امنی مهاجری عالییور .

افغانستان حکومتیله عقد ایذیلان اون ماده تک مهادمه مویجیبه اتفاق عقد ایذیلان

استقلال مارشی

اوردا ، سوزار بوشقارده یوزن آل سباقی ،
سونه یوزن پروان کوشاندن کونک سوز اوجالی ،
او یز ملتان یغیریمون ایزلاچین ،
او ندر ، او یز سانسور آجین .

چایله قریان اولیم ، هر یزک ای تزل حاله !
قهرمان غرقه یزکول ! نه پوشدت ، یوزمان ؟
سکا اوزار دوزگون قارلیر سرورک حلاله !
میلیدن حنه طایان ملایک استقلال .

یز لاقن پرورد سر بخانور ،
هانک حیثین کجا زحیر اوردوموش ؟ .. نیشاندوم !
کرگومسی ملایکیم : بشی چاکر ، آشارام ،
بیرکازم ملایکی ، انکارور سعیدام ، طاقارام ؟

غیرک آقانی مازیمده بیک زدهن دوزار !
یز ایان طوق کوشم کی سر عدم وار !
اویسون ، نوردا ! آمیل بیج بریانی یوزار ،
« ساجت ! » دیککه کدهی طاش جانوزار ؟

آزدهی یوزده آتاپوز افرانه مایلان !
سج ایت کونک ، خورسون بیوجاریجه آیین !
طوقه جانور سکا وهد ایشیک کوز خلک ..
کینیاران ، بانه یازین .. بانه یارنده یازین .

بامسده یوزلی « طریزان ! » دیریک کجه ، ملایک !
دوشون آتدهک بیکارجه کسندز پانی .
من سید اولمیش ، ایچینه ، یازدهن ، آکا ک :
وزیر ، « پتاری آلهفده ، بوجند وطن .

کم بوجت ونگ اوغریه اوزارک هما ؟
شیدا ، وهامین نورانی سرکده .. شیدا !
جان ، بیانی یوزلی ووزلی آتچنده خلدا ،
ایشیک کله ونگدن یی زاده جان .

دورک سندن ، آتشی ، شیدور آتین عمل !
« کسین سعیدان کونک » نحریم آل ،
یوز اذیلان .. کجه شامازی دیکه کی -
ایدی یوزدیک اوسانده ، یز اذیلان .

اوزمان وهد ایله یاک سینه ایو - وارمه - طاشم ؟
هر سرمدین ، آتشی ، بوشقاری قانی یانم ؟
نیغده روح هرک کی برین نغم ؟
اوزمان یزگه یوزک مرته مارک بیکه باش ؟

دالهلان سنده حشقرکی ای شان حاله !
اولسون آتین دوزگون قارلیرک حبس حلاله .
ایلی سکا یوزی ، غرقه یوزی استقلال !
خلیدر حر یانمش یازدهن حریت !
حشقر حنه طایان ملایک استقلال .

ادماکک
- کوزگوسون -

روزنام / جمعه - ۲۶ مارت ۱۳۴۷ / ۱۶ رجب ۱۳۴۹

ساعت	سابع	ایراقه	اکادمی	تعام	یاسو	اندرک
اولاق	۳	۵	۵	۳	۳	۳
دو	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
روزنامه	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱

هرگون طاقارام کوزارام : مصادره .

تیلیج روسی

غرب جهیسی : مدرس مشفانسنه چوقلی طاقده وشننگ پر مغزهمسی اوسین کوشنده بولوش ایسه طرد ایشدور .

لقه جهیسی : « تاپان مشفانسنه ۲۶ مارت ۳۷ ده ، درنشین سواری مغزهمسی یازارشی استانبولدن اوزاره تک ایستامبول ایسه اذیلرله بوسکورولمشور . دیکر جهیله سکوت وارده .

فرانسز آلی ارمنی بار بارلری

آقره ۲۳ مارت : فرانسز سلاجیه جهز ارمنی و آتودی چناری مارک اولون اکیچنده لاقه اولونکوز مزو مسافده کی قلابی فرانسز ایلمش ایلی مسلمان شید ورجوقی جرح یله نغده مقداره یاده حسب ایستامبول کورالاشمارورده ، هینی چله : ۱۴ مارکده اطایه ایلی ساعت مسافده بولاق یوزنده چلتانکی ایلمش پر چلتانک مسلمان اولون و ایستامبول سوچدور .

امانده کی شریطانلر هموندا سابع اولوب چارنوزورده علما طراح طاشیچنده و مسلمان قریان دمارنشین این اولاندازی جهله اولونکن طیناری بیچاقاماده سولر .

مسلمانلری شریطانلر ایچون

آقره ۲۳ مارت : اقلاده عجم خانق چوارنده اردبار طرفدن ایقاع ایذیلان برایشنده برچوقی دکالار عزق اولورده و انگیز اشیا خابالی اولونش بیک لیرایی کینیکدهور .

استانبولده ارمنی مهاجرلری

آقره ۲۳ مارت : کوریمستاندن استانبوله فرار ایذیلر میاندن اولون اتی بیک ارمنی وارور . ارمنی یلیرخانهمسی بوزلک اسکان و اقلاشهمسی ایچون استانبولده مهاجرین مدیریتک حرابیت ایچدور .

استانبولک وضعیت مالیهمسی

آقره ۲۳ مارت : استانبول بوزک بوزک بوزک مالی ایچدور .
مناظردن مالک و عسکرک کالون اولون معاشلرک بوزده اوتی تسویه ایذیلرک ایچون صرف مدهمی اولوقدور .

یوزارلو استنبول ایچش .. ؟

آقره ۲۳ مارت : استانبول) انگلیز قاپهمسی اولونکن یوزارلاراموال محبتیسی یاه ایذیلرک استنبول ایچدور .

الانیا پروکسور ایچدور

یوزارلرک فرانسز سعیدی ایشیک بوزلی سلیزانده کجه عیبادتی پروتور ایچدور .

EK 8: Servetifünun (21 Nisan 1921):

تاریخ: ۱۳۴۰ هجری قمری / ۱۹۲۱ میلادی

روز: شنبه

استقلال مارشی

فوقها، سوغوز بوشقلارده بوزدن آل ساجاق،
سوغه دن یوردیك اوستنده تون لك سوک اوجاق .
اوتیم ملتیمک ییلدیزدر پارلا ایچق ؛
اوجیلر ، اوتیم ملتیمکدر آجیاق .
بیجا ، قوربان اولام ، چه ره کی ، آئی نازلی حلال ؛
قهرمان عرقه برکول . نه بوشدت ، بوجلال ؛
سکا اولماز دوکولن قانریز سوکرا حلال .
حقیقده ، حقه طابان ملتیمک استقلال .
بن ازلدن برلیر حر یاشادم ، حر یاشارم ؛
هانکی جیلغین نکا زنجیر ووراجمش ؟ شاشارم .
کوکرمش سیل کهریم ، بندیمی جیکتمه ، آشارم ؛
یرتارم داغاری ، آنکتیرله سیمام ، طاشارم .
خریک آفاق سارمشه جلیک زرهیل دیوار
بیم ایمان دولو کوکم کی سرخدم وار .
اولسون ، قورقا ، نامیل بوله برائمانی بوغاز
مدنیتم ، دیدیک تک دیشی قاش جاناوار ؟
آرقاش ! یورده آجاقلاری اوشارمانا ساقین ؛
سیرایت کوکده کی ، دورسون یوجاسیزجه آفین ...
دوواجیقدر سکا وعد ایندی کی نلر حقیق ،
کیم ییلیر ، بلکه یارین ؛ بلکه یارینده یاقین !

سین کلدک ، بونلکه نازه جان کلدی ؛
اوردوبه اولرکی حیجان کلدی ؛
دیلهک : بجهن قهرمان کلدی ؛
فوزنادی بکیده مقدس یردی ؛
دشمن اوق کی تپه دن وهردی ؛
سین وهر اولدیجه ساهاغز ،
چیکه ناز نه کسه اوغراغز ،
پاد آقایی باسماز طوبراغز .
سین « پورو » درسلده مانکی توره اودی
پوروس ، آتیلماز ، فوشاز ایلری ؛
بو اوردو سدنی آشان برسیلدو ؛
ینه بر نظری بیگه جلده ؛
توکندن نایبیلماز ، بر قارا یلردو ؛
سیریلدی ، سوتولان لیلیلر قینه ؛
باشلادی باطیبه دوغرو آقینه ؛
اورعناهی سینی

فهرستہ دستاں

مصطفی کمال یاشایه

آئی بوووک فومادان ، ملی قهرمان ؛
سنلک تون ملککدر آرتق پوروسن .
بزده کل ، طوبراقر آلتنده پانان
آناز حرنه آتیور سنی ؛
پوزی کورمه دن طایبور سنی ؛
باشلادی ییلرجه کوکاز یاسلی ؛
بولر دوما ی ، اغمز یاسلی .
تارغک آتییدی بریک لعل ؛
پوتون یاراهه یازیدی آتک ؛
ملنگه لیلنه یازیدی آتک ؛